

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

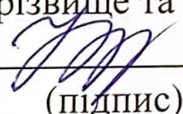
ПОБЕРЕЖЕЦЬ Аліна Матвіївна
(студентка групи ЗФБС-23-М)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Фінансування інноваційного розвитку підприємств

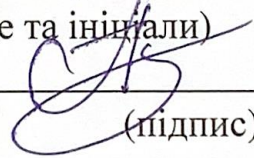
(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»)

Завідувач кафедри фінансів та
цифрової економіки
д.е.н. проф. Н.Г. Виговська. .
(науковий ступінь, вчене
звання, прізвище та ініціали)

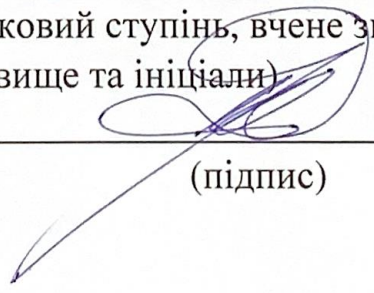
(підпис)

Науковий керівник
д.е.н., проф. Полчанов А.Ю.
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Дячек С.М. .
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

(підпис)

Анотація

Побережець А.М. Фінансування інноваційного розвитку підприємств

Кваліфікаційна робота представлена на здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

Дослідження присвячено розвитку теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій з удосконалення фінансування інноваційного розвитку підприємства. Проведено аналіз особливостей фінансування інноваційного розвитку підприємств. Наведено приклади фінансування інноваційного розвитку молокопереробних підприємств Житомирської області. Виокремлено проблеми та чинники, які впливають на недосконалість інноваційного розвитку та його фінансування.

Ключові слова: фінансування інноваційного розвитку, інноваційний розвиток.

Annotation

Poberezhets A.M. Financing of innovative development of enterprises

The qualification work is presented for obtaining the master's degree in the field of knowledge 07 "Management and administration" specialty 072 "Finance, banking, insurance and the stock market". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

The study is devoted to the development of theoretical foundations and the development of practical recommendations for improving the financing of the innovative development of the enterprise. An analysis of the features of financing innovative development of enterprises was carried out. Examples of financing innovative development of milk processing enterprises of Zhytomyr region are presented. The problems and factors affecting the imperfection of innovative development and its financing are singled out.

Keywords: financing of innovative development, innovative development.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ.....	7
1.1. Економічна сутність та змістовні характеристики фінансування інноваційного розвитку підприємства	7
1.2. Види інновацій та їхній вплив на розвиток підприємства.....	12
1.3. Джерела фінансування інноваційної діяльності: класифікація та принципи	17
1.4. Методи та інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємства	23
Висновки до 1-го розділу	26
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Сучасний стан фінансування інноваційного розвитку в Україні.....	28
2.2. Тенденції фінансування інновацій в Житомирській області.....	46
2.3.Рекомендації щодо фінансування інновацій молокопереробними підприємства в Житомирській області.	54
Висновки до 2-го розділу	66
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається значенням інновацій для сучасного розвитку підприємств в умовах динамічних змін на ринку, їх фінансування та глобальних економічних викликів. Фінансування інноваційного розвитку є ключовим чинником, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, покращенню якості продукції та послуг, оптимізації внутрішніх процесів і забезпеченню сталого економічного зростання. Для підприємств фінансування інновацій є важливим елементом для покращення виробничих процесів, розширення асортименту продукції та відповідності вимогам споживачів. Однак для реалізації інноваційної діяльності необхідне забезпечення відповідного фінансування, що є складним завданням в умовах економічної нестабільності та війни в Україні.

Дослідженню основних аспектів фінансування інноваційної діяльності присвячено праці багатьох провідних спеціалістів: Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Єлісеєва Л. В., Колодяжна І. В., Борблік К. Е., Кришталь Г., Брюховецька І., Хіміч С. Касаджик А., Черкасова Т. І., Талах О. М., Шебаніна О. В., Кормишкін Ю. А., Лисак В. Ю., Олійник О. С., Мацко Н. Г., Некрасова Л. А., Радинський С. В., Дячук О. Д., Селіверстова Л. С., Міх О. М. та ін. Попри вагомий внесок учених, дана тема залишається мало дослідженою, слід вказати на відсутність цілісного бачення інноваційної діяльності підприємств, зокрема в Житомирській області. Значущість вирішення вище зазначених проблем і зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету, завдання та зміст.

Метою дослідження є аналіз інноваційного розвитку підприємств та визначення ефективних джерел фінансування інноваційної діяльності, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення фінансування інноваційних проектів на підприємстві.

Основними завданнями дослідження є:

- дослідження економічної сутності та особливостей інноваційного розвитку підприємства та його фінансування;

- аналіз видів інновацій та їхнього впливу на розвиток підприємства;
- вивчення джерел фінансування інноваційної діяльності та їх класифікація;
- розгляд методів стимулювання інноваційного розвитку;
- аналіз сучасного стану фінансування інноваційного розвитку в Україні;
- дослідити тенденції фінансування інновацій в Житомирській області;
- провести порівняння фінансування інноваційної діяльності (на прикладі 3 маслозаводів Житомирської області) та надати рекомендації щодо фінансування інновацій молокопереробними підприємства в Житомирській області.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування та реалізації інноваційного розвитку та джерел його фінансування.

Методи дослідження. В ході написання роботи застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які включають в себе аналіз та синтез, методи порівняння, статистичні та економічні методи оцінки ефективності інновацій, а також методи SWOT-аналізу для оцінки конкурентоспроможності підприємства. Узагальнено підходи щодо теоретичних особливостей впровадження інноваційної діяльності. Під час узагальнення результатів надані висновки та рекомендації щодо фінансування інновацій.

Інформаційною базою дослідження є офіційні фінансові звіти молокопереробних заводів Житомирської області, статистичні дані, нормативно-правові акти, наукові праці, а також звіти та інші публікації, що стосуються теми інноваційного розвитку підприємств та фінансування інновацій.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості, зокрема в умовах війни, що дозволить підвищити ефективність використання ресурсів для інновацій, проаналізовано тенденції фінансування інновацій в Житомирській області.

До найвагоміших наукових результатів, які характеризують новизну дослідження та особистий внесок автора, належать такі:

- систематизовано підходи науковців до розуміння економічної сутності фінансування інноваційного розвитку підприємства;
- узагальнено види інновацій та їх вплив на розвиток підприємства.
- досліджено основні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств, їх класифікація та характеристика, що дає змогу зрозуміти, які можливості існують для фінансування інновацій та як оптимально їх використовувати в практиці управління підприємствами;
- охарактеризовано методи та інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємства, що дало можливість надати практичні рекомендації з рекомендації щодо фінансування інновацій молокопереробними підприємства в Житомирській області.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для покращення фінансування інновацій та розвитку підприємства.

Особистий внесок здобувача. Магістерська є самостійною науковою роботою. Наукові положення, результати, висновки і рекомендації, сформульовані в роботі, одержані автором особисто та викладені в опублікованих працях. Особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та опубліковані в матеріалах науково-практичних конференцій (Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики сталого бізнесу» м. Житомир, 6-7 листопада 2024 р. та «Українське суспільство та економіка: оцінки та перспективи розвитку», м. Житомир, 9-10 грудня 2024 р.)

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг

роботи складає 92 сторінки, у тому числі 13 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел з 62 найменувань та 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

1.1. Економічна сутність та змістовні характеристики фінансування інноваційного розвитку підприємства

Інноваційний розвиток є ключовим фактором забезпечення стійкості і конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізаційних процесів і технологічних змін. Визначення економічної сутності та змістовних характеристик інноваційного розвитку є основою для створення ефективних управлінських стратегій на підприємствах різних галузей. Інноваційний розвиток підприємства можна розглядати як процес запровадження нових або удосконалених продуктів, послуг, технологій, а також організаційних форм та методів управління з метою підвищення його ефективності, конкурентоспроможності і здатності до адаптації в умовах змінюваного зовнішнього середовища.

Автори О. В. Алейнікова та Н. М. Притула вказують, що інноваційний розвиток є важливою складовою стратегії підприємства, яка включає в себе не лише технологічні нововведення, але й інвестиційні, управлінські та організаційні новації [1, с. 315].

Фінансування інноваційного розвитку підприємства має ключову роль у забезпеченні його довгострокової стабільності, адже на основі інновацій підприємства можуть створювати конкурентні переваги та знижувати витрати.

Фінансування інноваційного розвитку підприємства — це процес залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів для впровадження нововведень, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності, створення нових продуктів, оптимізацію бізнес-процесів або вдосконалення існуючих технологій. Воно є стратегічно важливим компонентом загальної діяльності підприємства в умовах динамічних змін ринкових умов.

Основні цілі фінансування інновацій:

1. Розробка та впровадження нових продуктів і технологій.
2. Підвищення ефективності бізнес-процесів.
3. Забезпечення довгострокової конкурентоспроможності.
4. Вихід на нові ринки.

Як зазначають І. А. Ажаман та Д. О. Сливка, фінансування інноваційної діяльності є одним з основних аспектів цього процесу, оскільки без належного фінансового забезпечення впровадження інновацій може бути значно ускладнено [2, с. 21].

Інноваційний розвиток підприємства є важливою складовою стратегічного управління, що дозволяє забезпечити його конкурентоспроможність і сталий економічний розвиток. Сучасні умови господарювання, які характеризуються швидкими змінами на ринку, технологічними інноваціями та постійними глобальними викликами, вимагають від підприємств постійної адаптації та впровадження нових ідей і рішень.

Підприємства, які не здатні швидко адаптуватися до цих змін, ризикують втратити конкурентні переваги та ринкові позиції. Тому інноваційний розвиток є ключовим фактором успіху в умовах глобалізації та економічної нестабільності.

Науковці [3, с. 15; 7, с. 53; 9, с. 112; 10, с. 57; 13, с. 28; 20, с. 29; 24, с. 18; 28, с. 87] пропонують різні підходи до визначення сутності інноваційного розвитку підприємства, що дозволяє враховувати різні аспекти цього процесу – від впровадження нових технологій до змін в організаційних та управлінських структурах. Кожен автор [3, с. 15; 7, с. 53; 9, с. 112; 10, с. 57; 13, с. 28; 20, с. 29; 24, с. 18; 28, с. 87] підходить до поняття інноваційного розвитку з урахуванням специфіки та потреби в досягненні довгострокових результатів. У табл. 1.1 зібрано різноманіття точок зору на інноваційний розвиток, що дозволяє не тільки краще зрозуміти його сутність, а й оцінити важливість цього процесу для досягнення економічних цілей підприємства.

Таблиця 1.1

Підходи авторів щодо сутності інноваційного розвитку підприємства

Автори, джерела	Визначення поняття
В. Андреева [3, с. 15]	Інноваційний розвиток підприємства визначається як процес, що передбачає постійне впровадження нових ідей, технологій і організаційних змін, спрямованих на підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства.
Т. Власенко [7, с. 53]	Інноваційний розвиток – це стратегічний процес, що включає в себе розвиток нових продуктів, технологій і управлінських рішень, які змінюють внутрішні і зовнішні умови функціонування підприємства.
В. Волощук [9, с. 112]	Під інноваційним розвитком підприємства розуміється системний підхід до створення і впровадження нових продуктів, процесів і технологій, що забезпечують сталий розвиток і підвищення ринкової вартості підприємства.
О. Гук, Л. Шендерівська, Г. Мохонько [10, с. 57]	Інноваційний розвиток підприємства полягає в адаптації новітніх технологій і управлінських підходів для забезпечення конкурентоспроможності, що дозволяє підприємству швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.
І. Єгоров [13, с. 28]	Це процес, який полягає у створенні нових конкурентоспроможних продуктів, використанні нових технологій і методів управління для забезпечення сталого зростання та адаптації до змінюваних умов ринку.
Л. Колінець [20, с. 29]	Інноваційний розвиток підприємства є невід’ємною частиною стратегічного управління, що полягає в створенні, адаптації та впровадженні нових ідей, які забезпечують високі темпи економічного зростання і підвищення ефективності підприємства.
Г. Корнієнко [24, с. 18]	Це процес, в якому підприємства використовують нововведення для модернізації та підвищення ефективності виробничих, управлінських і маркетингових процесів, що призводить до стабільного економічного розвитку.
С. Макаренко [28, с. 87]	Інноваційний розвиток полягає у використанні нових технологічних і управлінських рішень, що дозволяє підприємству покращувати свою продуктивність, адаптуватися до змін і досягати стратегічних цілей.

Інноваційний розвиток підприємства, згідно з підходами різних авторів, є багатогранним процесом, який включає в себе не тільки впровадження нових технологій, але й зміни в організаційних структурах, управлінських процесах та стратегії. Усі визначення підкреслюють важливість адаптації підприємства до швидких змін у зовнішньому середовищі, а також необхідність постійного розвитку нових продуктів і технологій для забезпечення конкурентоспроможності.

Згідно з визначенням В. Андрєєвої [3, с. 15], інноваційний розвиток є процесом, що постійно супроводжує підприємство, зосереджуючись на підвищенні ефективності та конкурентоспроможності. Визначення Т. Власенко [7, с. 53] підкреслює стратегічний характер цього процесу, що змінює як внутрішні, так і зовнішні умови підприємства. Зокрема, В. Волощук [9, с. 112] додає, що інноваційний розвиток забезпечує сталий розвиток і підвищення ринкової вартості, що є важливим для оцінки фінансового результату.

Інші автори, як-от О. Гук, Л. Шендерівська та Г. Мохонько [10, с. 57], розглядають інноваційний розвиток як важливий інструмент швидкої адаптації до змін, що дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність. Натомість, І. Єгоров [13, с. 28] підкреслює значення створення нових продуктів і технологій для сталого зростання. Автори Л. Колінець [20, с. 29] і Г. Корнієнко [24, с. 18] звертають увагу на стратегічну важливість інновацій для економічного зростання та стабільного розвитку підприємств.

До основних змістовних характеристик інноваційного розвитку підприємства відносяться:

1. Інноваційний потенціал підприємства – сукупність ресурсів, знань, технологій та компетенцій, які підприємство здатне мобілізувати для впровадження інновацій. Він визначає можливості підприємства для реалізації інноваційної стратегії [12].

2. Інвестиційна привабливість – здатність підприємства залучати інвестиції для підтримки інноваційних проєктів. Важливим є не тільки внутрішній інвестиційний потенціал підприємства, але й наявність сприятливих умов для залучення зовнішніх інвестицій, що може значно покращити інноваційний процес [18, с. 23].

3. Управлінська стратегія інновацій – ефективність стратегічного управління, яка полягає в плануванні, реалізації та контролю інноваційних ініціатив, що направлені на досягнення поставлених цілей підприємства. Автори

В. Бондарчук та колеги підкреслюють, що стратегічне управління інноваціями є основою для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства [6, с. 38].

4. Фінансування інноваційної діяльності – ключовий аспект, що включає не тільки прямі інвестиції, але й альтернативні джерела фінансування, такі як державні гранти, краудфандинг чи венчурні капітали. Автори О. Гук і Л. Шендерівська зазначають, що адекватне фінансування інновацій є необхідною умовою для розвитку нових технологій і ринків [10, с. 37].

Інноваційний розвиток підприємства є комплексним і багатогранним процесом, який включає в себе не лише технологічні новації, але й організаційні, фінансові та управлінські зміни. Підприємства, які успішно інтегрують інновації в свою стратегію, здатні значно підвищити свою конкурентоспроможність і забезпечити сталий розвиток в умовах змінюваного ринкового середовища. Однак для ефективного інноваційного розвитку необхідно мати не лише внутрішні можливості, але й сприятливі умови для залучення інвестицій та належне фінансування.

Отже, інноваційний розвиток є комплексним процесом, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства і є необхідною умовою для досягнення довгострокового успіху в умовах сучасного економічного середовища.

1.2. Види інновацій та їхній вплив на розвиток підприємства

Інновації стали основним рушієм економічного розвитку та конкурентоспроможності підприємств у сучасному світі. Для забезпечення сталого розвитку підприємства необхідно не тільки впроваджувати новітні технології, але й здійснювати постійні зміни у продуктах, процесах, маркетингу та організаційній структурі. Інноваційні процеси є важливими для розвитку

підприємства, оскільки дозволяють не лише покращити ефективність його діяльності, а й адаптуватися до змінюваних умов ринку. Однак інноваційний розвиток підприємств має багато аспектів, які можна класифікувати за різними ознаками, такими як види інновацій, характер змін, масштаб і ступінь новизни.

Інноваційний розвиток є невід'ємною частиною стратегії сучасних підприємств, оскільки він дозволяє не лише підвищити конкурентоспроможність, а й забезпечити стабільний економічний розвиток. Інновації можуть бути реалізовані у різних сферах діяльності підприємства і мати різноманітні форми. Однак, для досягнення максимального ефекту від інновацій, важливо правильно класифікувати їх за видами, враховуючи специфіку і потреби підприємства [27, с. 51].

Класифікація інновацій дозволяє підприємствам визначити пріоритети в інвестиціях і вибрати найбільш ефективні шляхи розвитку. У сучасній економіці виділяють кілька основних видів інновацій, кожен з яких має свій вплив на розвиток підприємства. Ці інновації можна класифікувати на продуктові, процесні, організаційні, маркетингові та інші. Визначення кожного виду інновацій допомагає підприємству оптимізувати свою діяльність і досягати стратегічних цілей (рис. 1.1).

Існує безліч класифікацій інновацій залежно від різних критеріїв. Однак загальноновизнаною є класифікація, яка поділяє інновації на чотири основні види: продуктові, процесні, організаційні та маркетингові. Кожен з цих видів інновацій має специфічний вплив на розвиток підприємства.

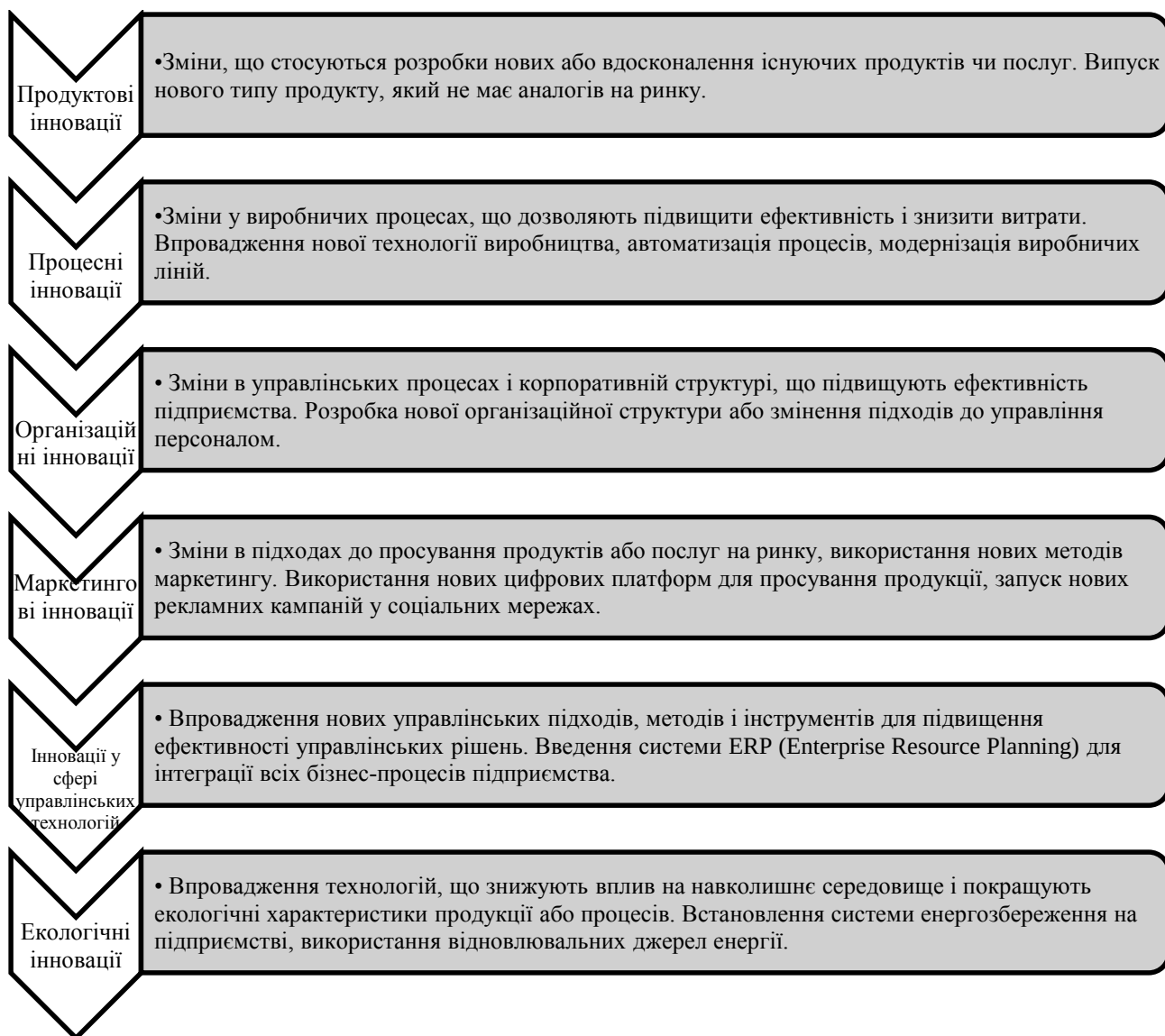

Рис. 1.1. Види інновацій на підприємстві (побудовано на основі [24, с. 19])

Продуктові інновації – це нововведення, що стосуються створення нових або вдосконалення існуючих продуктів та послуг [52]. Вони мають безпосередній вплив на асортимент продукції підприємства, покращення її якості, а також можуть стати фактором підвищення попиту. Запуск нового продукту дозволяє підприємству завоювати нові сегменти ринку та зміцнити свою конкурентоспроможність. Продуктові інновації сприяють залученню нових клієнтів, збільшенню обсягів продажу та підвищенню маржі. Вони також допомагають підприємству відрізнятись від конкурентів на ринку, що особливо важливо в умовах високої конкуренції [48, с. 135].

Процесні інновації – це зміни у технологічних процесах, методах виробництва чи обслуговування, які дозволяють підвищити ефективність діяльності підприємства. Вони включають автоматизацію виробничих ліній, впровадження нових виробничих технологій або вдосконалення існуючих процесів для зниження витрат або підвищення якості продукції. Процесні інновації допомагають скоротити витрати на виробництво, покращити продуктивність і зменшити кількість браку. Вони можуть сприяти зниженню вартості одиниці продукції, що в свою чергу збільшує рентабельність підприємства [44].

Організаційні інновації – це зміни в організаційній структурі, управлінських процесах та корпоративній культурі підприємства. Вони можуть включати нові методи управління, застосування нових підходів до роботи з персоналом, вдосконалення організаційної структури або оновлення корпоративної стратегії.

Організаційні інновації дозволяють оптимізувати внутрішні процеси, підвищити ефективність взаємодії між підрозділами та зменшити час на прийняття рішень. Це може сприяти покращенню клієнтського сервісу та збільшенню внутрішньої мотивації співробітників, що в свою чергу впливає на загальну продуктивність [62, с. 4].

Маркетингові інновації – це нові способи просування продуктів або послуг на ринку, а також зміни в стратегічних підходах до маркетингу, включаючи нові канали збуту, використання інтернет-маркетингу, впровадження нових рекламних технологій. Маркетингові інновації допомагають підприємству краще взаємодіяти з потенційними клієнтами, підвищити впізнаваність бренду та розширити ринкову частку. Вони сприяють збільшенню продажів та формуванню лояльності споживачів [45, с. 21].

Інноваційний розвиток підприємства неможливий без різноманітних інновацій, які охоплюють усі аспекти діяльності підприємства. Продуктові, процесні, організаційні, маркетингові та інші види інновацій забезпечують покращення якості продукції, оптимізацію виробничих процесів, підвищення

ефективності управлінських рішень, розвиток нових маркетингових стратегій та сталий розвиток підприємства [53, с. 125].

Для ефективного використання інновацій необхідно враховувати особливості підприємства, зовнішні умови та стратегічні цілі. Впровадження інновацій має бути спрямоване на досягнення конкретних результатів, таких як зниження витрат, підвищення конкурентоспроможності, освоєння нових ринків та покращення фінансових показників. Різні види інновацій мають взаємний вплив і доповнюють один одного, тому важливо здійснювати їх комплексне впровадження в діяльність підприємства для досягнення максимальних результатів [51, с. 81].

Впровадження інновацій має великий вплив на розвиток підприємства, забезпечуючи йому ряд конкурентних переваг. Зокрема, інновації можуть:

- Забезпечити сталий економічний розвиток. Впровадження нових технологій і продуктів дозволяє підприємству розвиватися на нових ринках, підвищуючи свою рентабельність та збільшуючи частку на ринку.
- Підвищити конкурентоспроможність. Інноваційні процеси допомагають підприємствам створювати нові конкурентні продукти, які здатні задовольняти зміщені вимоги споживачів, що дозволяє їм утримувати та розширювати клієнтську базу.
- Оптимізувати витрати та ресурси. Впровадження інноваційних виробничих процесів дозволяє скоротити витрати, підвищити ефективність використання ресурсів та зменшити енергетичні витрати.
- Забезпечити адаптацію до змін зовнішнього середовища. Із швидкими змінами в технологіях, регулюваннях та потребах споживачів, інновації дозволяють підприємствам бути більш гнучкими та швидко реагувати на ці зміни [42, с. 125].

Незважаючи на очевидні переваги, процес впровадження інновацій може стикатися з численними перешкодами [62, с. 4]:

- Високі витрати на інновації. Розробка і впровадження інновацій можуть вимагати значних фінансових і часових затрат, що не завжди є доступним для підприємств з обмеженими ресурсами.

– Опір змінам з боку персоналу. Запровадження нових підходів і технологій може зустріти опір з боку працівників, що викликає труднощі у впровадженні інноваційних процесів.

– Невизначеність щодо ефективності інновацій. Іноді підприємства можуть сумніватися в тому, чи окупляться інвестиції в інновації, адже результати можуть бути непередбачуваними.

Отже, інноваційний розвиток підприємства є важливою складовою його конкурентоспроможності та сталого економічного зростання. Продуктові, процесні, організаційні та маркетингові інновації дозволяють підприємствам покращити свою продуктивність, адаптуватися до змін на ринку і зберігати лідерські позиції. Однак процес впровадження інновацій може бути супроводжений низкою труднощів, таких як високі витрати, опір змінам та невизначеність результатів. Незважаючи на це, інновації залишаються ключовим фактором успіху підприємства в умовах глобалізації та динамічних змін на ринку.

1.3. Джерела фінансування інноваційної діяльності: класифікація та принципи

Інноваційна діяльність є важливим компонентом стратегічного розвитку підприємств і національних економік в цілому. Для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності на ринку підприємства змушені постійно впроваджувати новітні технології, удосконалювати продукти та послуги, а також оптимізувати внутрішні процеси. Однак, здійснення інноваційних змін вимагає значних фінансових витрат, що в свою чергу ставить питання ефективного фінансування інноваційної діяльності.

Правильне використання джерел фінансування є основою для реалізації інноваційних проектів, що дозволяє підприємствам підтримувати технологічний прогрес, підвищувати свою ефективність та досягати конкурентних переваг. У табл. 1.2 розглядаються основні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств, їх класифікація та характеристика, що дає змогу зрозуміти, які

можливості існують для фінансування інновацій та як оптимально їх використовувати в практиці управління підприємствами.

Таблиця 1.2

Класифікація джерел фінансування інноваційної діяльності [48, с. 215]

Класифікаційні ознаки	Види джерел фінансування
1	2
1. За походженням фінансування	Внутрішні джерела: - Прибуток підприємства - Амортизаційні відрахування - Власні кошти підприємства (акціонерний капітал)
	Зовнішні джерела: - Банківські кредити - Інвестори (венчурний капітал, приватні інвестори) - Державне фінансування (гранти, дотації, субсидії) - Міжнародні кредити та гранти (Світовий банк, ЄС, міжнародні організації)
2. За терміном використання	Короткострокові джерела: - Операційні прибутки - Короткострокові кредити - Лізинг
	Довгострокові джерела: - Інвестиції акціонерів - Довгострокові банківські кредити - Венчурний капітал
3. За формою власності	Власні ресурси: - Прибуток - Амортизаційні відрахування - Резерви підприємства
	Залучені ресурси: - Позикові кошти (банківські кредити, облігації) - Партнерські інвестиції - Краудфандинг
4. За джерелом залучення	Внутрішнє фінансування: - Власні кошти підприємства (прибуток, амортизація)
	Зовнішнє фінансування: - Банківські кредити - Інвестиції (венчурний капітал, бізнес-ангели)
5. За характером фінансування	Безповоротне фінансування: - Гранти - Субсидії - Дотації
	Поворотне фінансування: - Банківські кредити - Інвестиції, що передбачають частку в прибутку

Внутрішні джерела фінансування – це кошти, що утворюються всередині підприємства за рахунок його діяльності. До них належать прибуток, який може

бути спрямований на інвестування в інноваційні проекти, а також амортизаційні відрахування, які часто використовуються для фінансування модернізації обладнання та технологій. Власні кошти підприємства дозволяють зменшити залежність від зовнішніх фінансових ресурсів, проте вони можуть бути обмежені [48, с. 63].

Зовнішні джерела фінансування – це кошти, що надходять від інших суб'єктів, таких як банки, інвестори або державні органи. Зовнішні джерела фінансування можуть бути вигідними, оскільки надають підприємствам доступ до більших обсягів ресурсів. Однак вони можуть супроводжуватися додатковими ризиками (позики з високими відсотковими ставками або потреба у залученні зовнішніх інвесторів з правом участі в управлінні підприємством).

Короткострокові джерела (банківські кредити, лізинг) використовуються для фінансування поточної діяльності, тоді як довгострокові джерела (інвестиції, довгострокові кредити) забезпечують фінансування великих інноваційних проектів, таких як створення нових виробничих потужностей або значне оновлення технологічної бази [54, с. 91].

Власні ресурси включають кошти, що належать безпосередньо підприємству, такі як чистий прибуток або амортизаційні відрахування. Залучені ресурси, в свою чергу, отримуються через позики або інвестиції зовнішніх учасників. Залучення зовнішніх коштів може бути корисним для підприємств, які не мають достатньо власних ресурсів для реалізації масштабних інноваційних проектів.

Безповоротне фінансування включає кошти, які не потрібно повертати, такі як гранти або субсидії. Це є вигідним варіантом для підприємств, оскільки вони не обтяжують зобов'язаннями щодо повернення коштів. Поворотне фінансування включає кредити, які потрібно повернути, що може бути ризикованим для підприємств з низьким рівнем фінансової стабільності.

Ефективне фінансування інноваційної діяльності вимагає диверсифікації джерел коштів. Поєднання власних ресурсів, державної підтримки, приватних інвестицій і міжнародних програм дозволяє створити стійку фінансову базу для

реалізації інноваційних проєктів. Особливу увагу слід приділити прозорості, моніторингу результатів та інтеграції з глобальними інноваційними екосистемами.

Класифікація джерел фінансування інноваційної діяльності є важливим інструментом для підприємств, що бажають оптимізувати свої фінансові потоки для реалізації інновацій. Залежно від потреб підприємства та його стратегічних цілей, воно може вибрати найбільш відповідні джерела фінансування, які забезпечать необхідні ресурси для впровадження нових технологій, продуктів або процесів. Використання правильної комбінації внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування дозволяє знизити фінансові ризики та максимізувати ефективність інвестицій [18, с. 23].

Фінансування інноваційної діяльності є ключовим елементом стратегії розвитку сучасних підприємств. Інновації є основою для досягнення конкурентоспроможності, підвищення ефективності виробничих процесів і забезпечення сталого зростання компаній.

Для реалізації інноваційних проєктів підприємства потребують значних фінансових ресурсів, які можуть бути залучені через різноманітні джерела. Вибір джерела фінансування залежить від багатьох факторів, таких як розмір підприємства, його фінансова стабільність, інноваційна спрямованість та можливості зовнішнього фінансування. Правильний вибір джерел фінансування інновацій дозволяє ефективно реалізувати інноваційні стратегії і досягти високих результатів на ринку [17].

Фінансування інноваційної діяльності є ключовим аспектом для забезпечення стабільного розвитку підприємства, адже без належних ресурсів неможливо ефективно впроваджувати нові технології, продукцію чи бізнес-моделі. Оскільки інноваційні проєкти зазвичай пов'язані з високими ризиками та значними капіталовкладеннями, важливо враховувати певні принципи при виборі джерел фінансування. Принципи фінансування інноваційної діяльності дозволяють оптимізувати фінансові потоки, знизити ризики та забезпечити

довгострокову стійкість підприємства. У табл. 1.3 наведено основні принципи, що керують фінансуванням інноваційних процесів на підприємствах.

Таблиця 1.3

Принципи фінансування інноваційної діяльності [21, с. 451]

Принцип	Характеристика принципу
1. Принцип ефективності	Фінансування інновацій повинно бути спрямоване на досягнення максимального економічного ефекту за мінімальних витрат. Підприємство повинно обирати найбільш вигідні інвестиційні проекти.
2. Принцип ризикованості	Інноваційні проекти зазвичай супроводжуються високим рівнем ризику. Тому важливо правильно оцінити ризики і відповідно планувати фінансування, враховуючи можливі втрати.
3. Принцип диверсифікації	Для зниження фінансових ризиків підприємства повинні використовувати різні джерела фінансування, що забезпечить більшу стабільність і знизить залежність від одного джерела.
4. Принцип гнучкості	Фінансування інновацій повинно бути гнучким, щоб можна було оперативно реагувати на зміни в ринковій ситуації та умовах бізнесу.
5. Принцип довгострокової орієнтації	Інноваційні проекти потребують значних капіталовкладень і часу для реалізації. Тому необхідно забезпечити фінансування на довгострокову перспективу, з урахуванням часу на віддачу інвестицій.
6. Принцип стратегії	Вибір джерел фінансування інновацій має бути частиною загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечуючи узгодженість фінансових рішень з іншими напрямками діяльності.
7. Принцип прозорості	Всі фінансові рішення, що стосуються інновацій, повинні бути прозорими для внутрішніх і зовнішніх учасників, що забезпечує довіру і легкість залучення додаткових ресурсів.
8. Принцип оптимізації витрат	Підприємства повинні орієнтуватися на ефективне використання фінансових ресурсів, оптимізуючи витрати на реалізацію інноваційних проектів, щоб максимізувати прибутковість.

Інновації часто вимагають значних капіталовкладень, тому для підприємства важливо забезпечити фінансування саме тих проектів, які здатні принести найбільший економічний ефект. З цією метою необхідно здійснювати ретельну оцінку вартості та результатів інвестицій, а також постійно відстежувати їх ефективність під час реалізації [19].

Інноваційна діяльність, як правило, супроводжується великими фінансовими та операційними ризиками. Тому, перед тим як інвестувати, підприємство повинно уважно оцінити потенційні ризики і їхній вплив на фінансову стійкість організації. Це дозволить знизити ймовірність збитків і

спланувати резерви на випадок непередбачуваних ситуацій. Для зменшення залежності від одного джерела фінансування і зниження ризиків, підприємства повинні використовувати кілька джерел фінансування. Це дозволяє більш гнучко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі і забезпечує стабільність у довгостроковій перспективі [6, с. 38].

Інноваційні проекти потребують оперативної адаптації до нових технологій, змін на ринку чи регуляторних умов. Фінансування повинно бути гнучким, що дозволить коригувати інвестиційні рішення у разі зміни умов і зберігати конкурентоспроможність. Оскільки інноваційні проекти часто потребують значних витрат і часу для досягнення результатів, необхідно забезпечити довгострокове фінансування. Це дозволить підприємству впевнено йти до поставлених цілей без ризику раптового припинення проекту через нестачу ресурсів [15].

Фінансування інновацій не повинно бути випадковим чи ізольованим від загальної стратегії підприємства. Воно має бути частиною загального стратегічного плану і підтримувати основні напрями розвитку компанії, зокрема її конкурентоспроможність і адаптивність до змін на ринку. Усі рішення, пов'язані з фінансуванням інноваційної діяльності, мають бути прозорими та зрозумілими для всіх зацікавлених сторін. Це дозволяє залучати додаткові фінансові ресурси, зберігати довіру до підприємства та підвищувати його імідж на ринку. Важливо забезпечити максимальну ефективність витрат на інновації. Це включає в себе як оптимізацію витрат на реалізацію інновацій, так і ефективне використання доступних фінансових ресурсів для досягнення максимального результату з мінімальними витратами [27, с. 53].

Принципи фінансування інноваційної діяльності підприємства є основою для забезпечення успіху інноваційних проектів. Вони дозволяють ефективно планувати і організовувати фінансові потоки, знижувати фінансові ризики, забезпечувати стратегічну відповідність проектів та досягати максимального економічного ефекту. Дотримання зазначених принципів сприяє більш

ефективному використанню фінансових ресурсів і, як результат, підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку [9, с. 114].

Отже, фінансування інноваційної діяльності є складним і багатогранним процесом, який вимагає чіткої класифікації джерел фінансування, а також суворого дотримання принципів ефективності, гнучкості, мінімізації ризиків і контролю. Вибір джерела фінансування залежить від типу інноваційної діяльності, рівня розвитку підприємства та доступності зовнішніх ресурсів. Завдяки правильному використанню джерел фінансування підприємства можуть значно підвищити свою конкурентоспроможність, сприяти розвитку нових технологій і продуктів, а також забезпечити сталий розвиток на довгострокову перспективу. Важливою умовою ефективного фінансування є поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел, а також використання новітніх інструментів фінансування, таких як венчурний капітал і краудфандинг. Тому підприємства, що активно займаються інноваційною діяльністю, повинні мати чітку стратегію фінансування, яка дозволяє їм ефективно управляти ресурсами та досягати своїх цілей.

1.4. Методи та інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємства

Інноваційний розвиток підприємства є важливим фактором, що визначає його здатність адаптуватися до змінюваного ринкового середовища, підтримувати конкурентоспроможність та забезпечувати стійке зростання. В умовах глобалізації, технологічних змін і постійно зростаючих вимог споживачів підприємства змушені впроваджувати новітні технології, продукти і послуги. Для досягнення цих цілей необхідно застосовувати різноманітні методи та інструменти, що сприяють розвитку інноваційного потенціалу організації.

Інноваційний розвиток підприємства є одним з основних факторів його стійкості та конкурентоспроможності на ринку. Для ефективного стимулювання інноваційного розвитку необхідно застосовувати різноманітні методи та

інструменти, які сприяють впровадженню нових ідей, технологій і процесів. Вибір відповідних методів залежить від специфіки підприємства, галузі, економічних умов та інших факторів [31, с. 189]. У табл. 1.4 наведено основні методи та інструменти, що використовуються для стимулювання фінансування інноваційного розвитку на підприємстві.

Таблиця 1.4

Методи та інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємства [22, с. 17]

Метод/Інструмент	Характеристика методу / інструменту
1. Стратегічне планування	Процес визначення довгострокових цілей і напрямків розвитку підприємства, включаючи інноваційні стратегії для забезпечення сталого розвитку.
2. Інвестиційні стимули	Використання зовнішніх і внутрішніх інвестицій для підтримки інноваційних проектів, таких як венчурне фінансування, кредитування, державне субсидювання.
3. Державне регулювання та підтримка	Державні програми та пільги, що стимулюють впровадження інновацій, зокрема через податкові пільги, гранти, субсидії для інноваційних стартапів.
4. Розвиток науково-дослідницької діяльності	Підтримка НДДКР (науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт) на підприємстві для створення нових продуктів і технологій.
5. Вдосконалення організаційної структури	Реформа організаційної структури підприємства для покращення комунікації, оптимізації ресурсів та стимулювання інноваційних процесів.
6. Партнерство з іншими підприємствами	Створення спільних підприємств або партнерських угод з іншими компаніями для обміну технологіями та ресурсами, що сприяє інноваціям.
7. Освітні та тренінгові програми	Навчання та розвиток персоналу через спеціалізовані курси, тренінги та семінари для підвищення рівня кваліфікації і стимулювання інноваційного мислення.
8. Інтелектуальна власність та патентування	Використання патентів і інших форм захисту інтелектуальної власності для стимулювання розробки нових продуктів та технологій.
9. Мотивація персоналу	Впровадження систем мотивації для працівників (бонуси, премії, акції), що сприяють розвитку інноваційної активності на всіх рівнях підприємства.
10. Корпоративне підприємництво	Створення внутрішніх підприємницьких структур або стартапів для реалізації інноваційних ідей і проектів у межах компанії.

Інноваційний розвиток підприємства включає впровадження нових ідей, технологій, процесів, продуктів або послуг з метою підвищення ефективності виробництва, розширення ринку та зниження витрат. Основними етапами

інноваційного процесу є: дослідження, розробка, впровадження та комерціалізація інновацій.

Для стимулювання інноваційного розвитку підприємства використовуються різноманітні методи та інструменти, які можна класифікувати за кількома ознаками. Одні методи фокусуються на внутрішньому розвитку підприємства, інші – на зовнішніх впливах, таких як державна підтримка або партнерські угоди [8, с. 365].

Стратегічне планування включає визначення довгострокових цілей підприємства, і є основою для впровадження інноваційної стратегії. Це дозволяє чітко орієнтувати підприємство на досягнення конкретних результатів у сфері інновацій, таких як розробка нових продуктів чи удосконалення технологічних процесів. Інвестиційні стимули включають використання різних фінансових інструментів для підтримки інновацій, наприклад, інвестиційні фонди, кредити та державні субсидії.

Це дає можливість підприємствам залучати необхідні ресурси для розвитку нових технологій. Державне регулювання та підтримка включає державні програми, які можуть стимулювати інноваційну діяльність через податкові пільги або безпосереднє фінансування стартапів і інноваційних проектів. Це важливо для розвитку технологічної інфраструктури національної економіки [16].

Стимулювання інноваційного розвитку підприємства є ключовим аспектом забезпечення його довгострокової конкурентоспроможності. Використання різноманітних методів та інструментів, таких як стратегічне планування, інвестиційні стимули, державні програми підтримки, партнерські угоди, НДДКР, а також фінансові, технологічні та маркетингові інструменти, допомагає підприємствам не тільки створювати інноваційні продукти, а й успішно виводити їх на ринок.

Успішне впровадження інновацій на підприємстві вимагає інтеграції цих методів та інструментів в єдину стратегію, що дозволяє створювати сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності. На сьогоднішній день підприємства,

які активно застосовують ці інструменти, можуть значно підвищити свою ефективність та конкурентоспроможність на ринку, що є важливим фактором у сучасних економічних умовах [6, с. 38].

Отже, застосування методів та інструментів стимулювання інноваційного розвитку підприємства є необхідною умовою для забезпечення його конкурентоспроможності та сталого розвитку на ринку. Для ефективного впровадження інновацій необхідно поєднувати фінансові, організаційні та стратегічні інструменти, що дозволяють знизити ризики та забезпечити підприємству додаткові можливості для розвитку. Використання цих методів допоможе створити інноваційну екосистему всередині компанії, що сприятиме реалізації найсучасніших ідей і технологій.

Висновки до 1-го розділу

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Для ефективного фінансування інноваційного розвитку підприємства необхідно мати не лише технологічні ресурси, а й сильну управлінську команду, здатну реалізовувати стратегії та координувати інноваційні процеси. Важливим є також забезпечення належного фінансування, яке дасть змогу впроваджувати новітні рішення та адаптувати підприємство до змінюваних умов. Врахування інвестиційної привабливості, розвитку управлінської стратегії та наявності інноваційного потенціалу дозволяє підприємству ефективно адаптуватися до глобальних змін, зберігаючи високий рівень конкурентоспроможності та стабільного розвитку в довгостроковій перспективі.

Інновації є важливим фактором, що визначає конкурентоспроможність і стійкий розвиток підприємств у сучасному світі. Вони охоплюють широкий спектр змін у різних аспектах діяльності підприємства, включаючи продукти, процеси, організаційну структуру та маркетинг. Ключовими видами інновацій є

продуктові, процесні, організаційні та маркетингові інновації, кожен з яких має свій вплив на розвиток підприємства.

Продуктові інновації сприяють збільшенню попиту, покращенню асортименту та якості продукції, що в свою чергу підвищує конкурентоспроможність. Процесні інновації оптимізують виробничі процеси, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність виробництва. Організаційні інновації допомагають підвищити ефективність управління та взаємодії між підрозділами, що позитивно позначається на загальній продуктивності підприємства. Маркетингові інновації дозволяють поліпшити взаємодію з клієнтами та розширити ринкову частку.

Інновації забезпечують сталий економічний розвиток підприємства, підвищують його рентабельність та конкурентоспроможність, оптимізують витрати та ресурси, а також забезпечують адаптацію до змін зовнішнього середовища. Проте процес впровадження інновацій може супроводжуватися труднощами, такими як високі витрати, опір змінам з боку персоналу та невизначеність щодо ефективності інвестицій в інновації.

Незважаючи на це, інновації є необхідною умовою для підтримки конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей підприємства. Для ефективного використання інновацій підприємства повинні враховувати свою специфіку, зовнішні умови та стратегічні пріоритети, що дозволяє максимально використовувати потенціал інновацій для досягнення стабільного і стійкого розвитку.

Фінансування інноваційної діяльності є ключовим аспектом забезпечення сталого розвитку сучасних підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку. Вибір джерел фінансування має бути заснований на принципах ефективності, ризикованості, диверсифікації, гнучкості, довгострокової орієнтації, стратегії, прозорості та оптимізації витрат. Використання правильної комбінації внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування дозволяє підприємствам забезпечити необхідні ресурси для реалізації інноваційних проектів, підвищити їх ефективність та досягти високих

результатів на ринку. Завдяки таким фінансовим інструментам, як гранти, субсидії, венчурний капітал, кредитні кошти та краудфандинг, підприємства можуть успішно впроваджувати новітні технології, продукти або бізнес-моделі, що сприяє їх довгостроковій стійкості та конкурентним перевагам.

Методи та інструменти стимулювання інноваційного розвитку підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні його конкурентоспроможності та стійкості на ринку. Застосування таких підходів, як стратегічне планування, інвестиційні стимули, державне регулювання, а також розвиток науково-дослідницької діяльності і партнерських відносин, дозволяє не лише розробляти нові продукти та технології, але й успішно впроваджувати їх на ринку. Зокрема, інвестиційні інструменти та державна підтримка створюють необхідні умови для фінансування інноваційних проєктів, а партнерства та корпоративне підприємництво сприяють обміну ресурсами та технологіями. Успішне впровадження інновацій вимагає інтеграції цих інструментів в загальну стратегію підприємства, що забезпечує розвиток інноваційної екосистеми, підвищує ефективність та відкриває нові можливості для росту й розвитку в умовах сучасної економіки.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Сучасний стан фінансування інноваційного розвитку в Україні

На сьогодні фінансування інноваційного розвитку в Україні є недостатнім для забезпечення стійкого зростання економіки та конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Основними джерелами інвестицій у інновації залишаються власні кошти підприємств, які становлять понад 80% загального обсягу фінансування, тоді як частка державних інвестицій є мінімальною. Ситуацію ускладнює низький рівень залучення іноземних інвесторів через економічну нестабільність та воєнні ризики.

Водночас, спостерігається зростання зацікавленості у фінансуванні стартапів, особливо у сфері інформаційних технологій, завдяки розвитку венчурного капіталу та грантових програм. Проте такі ініціативи мають обмежений масштаб і покривають лише частину потреб ринку. Залучення коштів із міжнародних організацій, зокрема ЄС, Світового банку та МВФ, також є перспективним напрямом, але вимагає покращення інституційного середовища та створення прозорих умов для інвестицій.

Аналіз динаміки власного капіталу підприємств є важливим індикатором фінансової стійкості бізнесу та його здатності функціонувати за власний рахунок. Власний капітал характеризує рівень автономності підприємств та їхню залежність від зовнішніх джерел фінансування. В умовах економічних викликів, спричинених війною та іншими зовнішніми факторами, український бізнес адаптується до нових реалій, що відображається у зміні структури та обсягів власного капіталу. У цьому контексті особливий інтерес становить динаміка власного капіталу різних категорій підприємств за 2021–2023 роки: великих, середніх, малих та мікропідприємств (рис. 2.1).

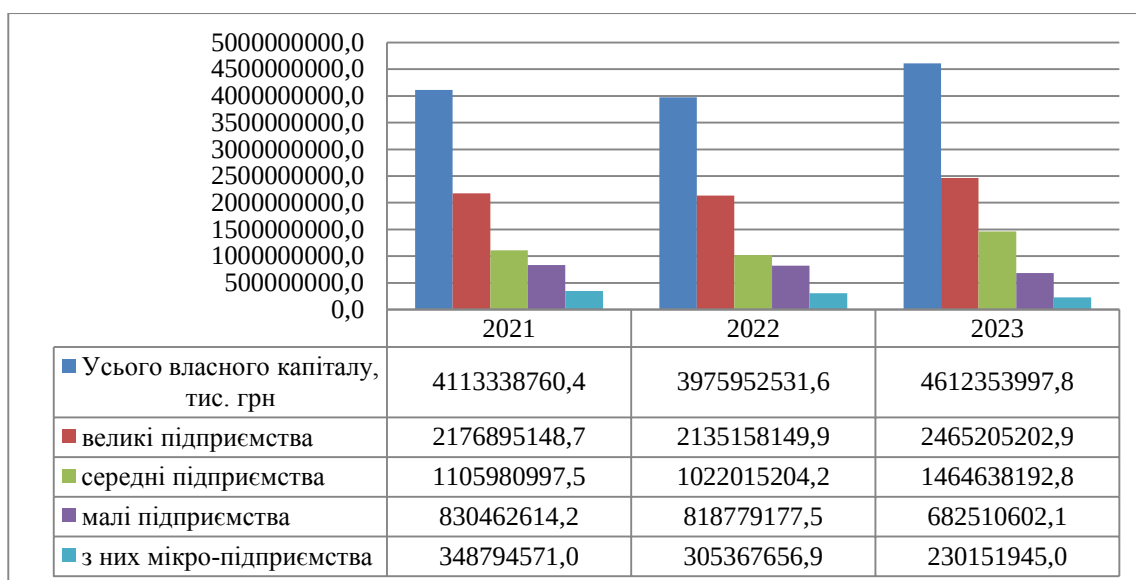

Рис. 2.1. Динаміка власного капіталу підприємств в Україні за 2021-2023 рр.
(тис. грн) (побудовано на основі [34])

За аналізований період власний капітал підприємств України демонстрував змішані тенденції. У 2022 році спостерігалось зниження загального обсягу власного капіталу на 3,3% порівняно з 2021 роком, що пов'язано з економічними наслідками війни, зниженням доходів бізнесу та зростанням ризиків. Однак у 2023 році власний капітал суттєво зріс, досягнувши 4,61 трлн грн, що на 15% більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про відновлення бізнесу та пристосування до нових умов.

Власний капітал великих підприємств залишався найбільшим серед усіх категорій, становлячи 2,47 трлн грн у 2023 році. Хоча у 2022 році відбулося зниження на 1,9%, у 2023 році цей показник зріс на 15% порівняно з базовим роком. Великі підприємства продемонстрували стабільність завдяки доступу до зовнішнього фінансування та диверсифікації ризиків.

Середні підприємства зазнали найбільшого зростання власного капіталу у 2023 році, що становило 43% порівняно з 2021 роком. Це вказує на їхню адаптивність та здатність залучати власні та зовнішні ресурси для подальшого розвитку навіть в умовах кризи.

Малі підприємства, включаючи мікропідприємства, показали різноспрямовану динаміку. У 2022 році спостерігалось незначне скорочення власного капіталу, а у 2023 році – зниження обсягу на 18% порівняно з 2021 роком. Мікропідприємства постраждали найбільше, їхній власний капітал скоротився на 34%, що свідчить про значну вразливість найменшого бізнесу в умовах кризи.

Динаміка власного капіталу підприємств України за 2021–2023 роки відображає складність адаптації бізнесу до викликів війни та економічної нестабільності. Великі підприємства залишаються найстабільнішими, завдяки масштабам діяльності та диверсифікації фінансових потоків. Середні підприємства демонструють найбільший потенціал до зростання, що свідчить про їхню роль як основи відновлення економіки.

Водночас, малі та мікропідприємства залишаються найбільш вразливими, що потребує більшої підтримки з боку держави та доступу до дешевих фінансових ресурсів. Подальший розвиток фінансової системи України має враховувати потреби всіх категорій підприємств, зокрема малих і мікропідприємств, які потребують більш сприятливих умов для залучення капіталу.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення є важливими елементами фінансової структури підприємств, що відображають їхні довгострокові фінансові зобов'язання та резерви. Їхня динаміка характеризує здатність підприємств залучати фінансові ресурси на тривалий термін, а також ступінь фінансової стійкості. В умовах сучасної економіки України, яка зазнала впливу війни та економічної турбулентності, аналіз довгострокових зобов'язань дає змогу оцінити фінансові виклики та перспективи розвитку бізнесу.

У період з 2021 по 2023 роки загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень підприємств в Україні зріс з 1,84 трлн грн до 2,2 трлн грн, що свідчить про приріст на 19,4%. Збільшення довгострокових зобов'язань може бути наслідком зростання необхідності у фінансуванні довгострокових проектів

та адаптації до економічних викликів. Найвищий темп зростання спостерігався у 2023 році (рис. 2.2).

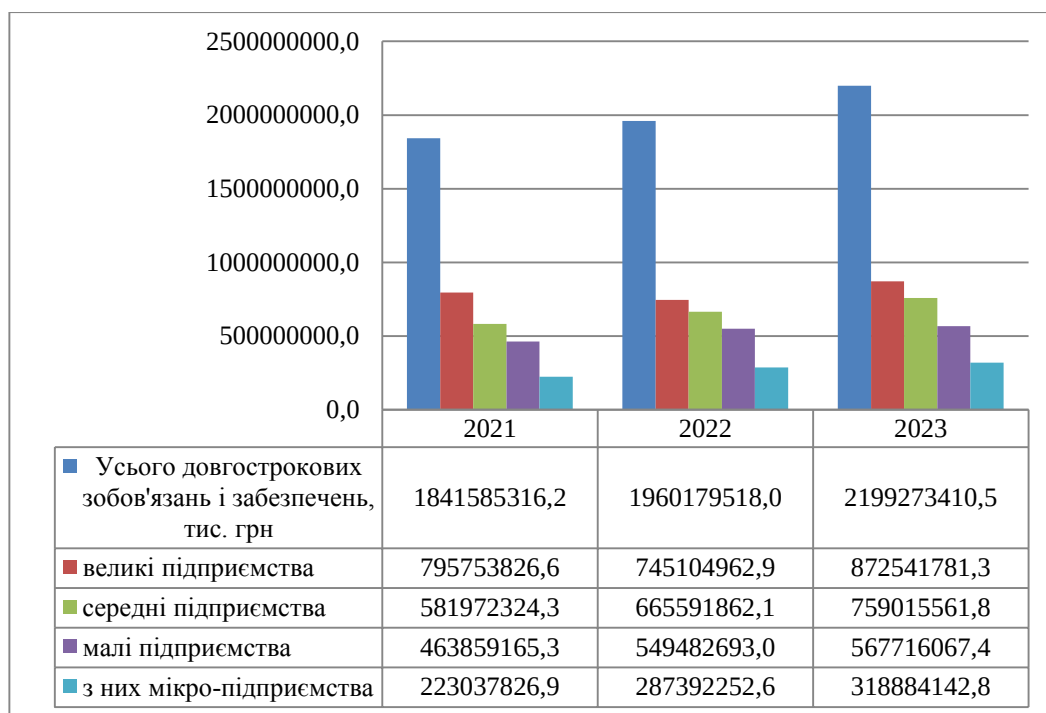

Рис. 2.2. Динаміка довгострокових зобов'язань та забезпечень підприємств в Україні за 2021-2023 рр. (тис. грн) (побудовано на основі [34])

Довгострокові зобов'язання великих підприємств коливалися: у 2022 році вони скоротилися на 6,4% порівняно з 2021 роком, але в 2023 році зросли на 17% і досягли 872,5 млрд грн. Ця категорія підприємств продемонструвала здатність до залучення зовнішнього фінансування для інвестиційних проектів.

Середні підприємства відзначаються стабільним зростанням довгострокових зобов'язань. У 2022 році їхній обсяг збільшився на 14%, а у 2023 році – ще на 14%, досягнувши 759 млрд грн. Це свідчить про зростаючу роль середніх підприємств у залученні фінансування на довгостроковій основі.

Малі підприємства демонструють помірне зростання довгострокових зобов'язань – на 22% за аналізований період. Зокрема, мікропідприємства показали найбільший приріст – з 223 млрд грн у 2021 році до 318 млрд грн у 2023 році (+42,9%). Це може свідчити про розширення їхньої участі у фінансових

ринках, хоча їхня частка у загальних довгострокових зобов'язаннях залишається відносно невеликою.

Аналіз динаміки довгострокових зобов'язань підприємств в Україні за 2021–2023 роки показує, що в умовах війни та економічних потрясінь бізнес продовжує активно залучати довгострокове фінансування для підтримки діяльності та інвестицій. Великі підприємства зберігають лідируючі позиції у загальному обсязі довгострокових зобов'язань, демонструючи високу фінансову стійкість. Середні підприємства продовжують відігравати важливу роль у зростанні цього показника, поступово зміцнюючи свої позиції.

Малі та мікропідприємства, попри свою вразливість, показали позитивну динаміку, що свідчить про їхню адаптацію до нових економічних умов. Для подальшого розвитку необхідно забезпечити доступ до дешевих фінансових ресурсів та розвивати державні програми підтримки малого бізнесу. Така підтримка дозволить зміцнити фінансову стійкість українських підприємств у довгостроковій перспективі.

Поточні зобов'язання та забезпечення є важливими показниками фінансової діяльності підприємств, оскільки вони характеризують обсяг короткострокових боргів, що повинні бути погашені протягом року. Динаміка цих зобов'язань дозволяє оцінити ліквідність, платоспроможність і здатність підприємств виконувати свої фінансові зобов'язання в умовах економічної нестабільності. У 2021-2023 рр., що характеризувався складними економічними викликами для України, динаміка поточних зобов'язань підприємств відображає процеси адаптації бізнесу до змін і пошуку шляхів для стабілізації фінансового стану.

За 2021-2023 рр. загальний обсяг поточних зобов'язань підприємств в Україні зріс з 8,11 трлн грн у 2021 році до 9,63 трлн грн у 2023 році, що становить приріст на 18%. Найбільше зростання було зафіксовано у 2023 році, що свідчить про активізацію економічної діяльності після кризи 2022 року. Цей показник свідчить про зростаючу залежність бізнесу від короткострокового фінансування для забезпечення операційної діяльності (рис. 2.3).

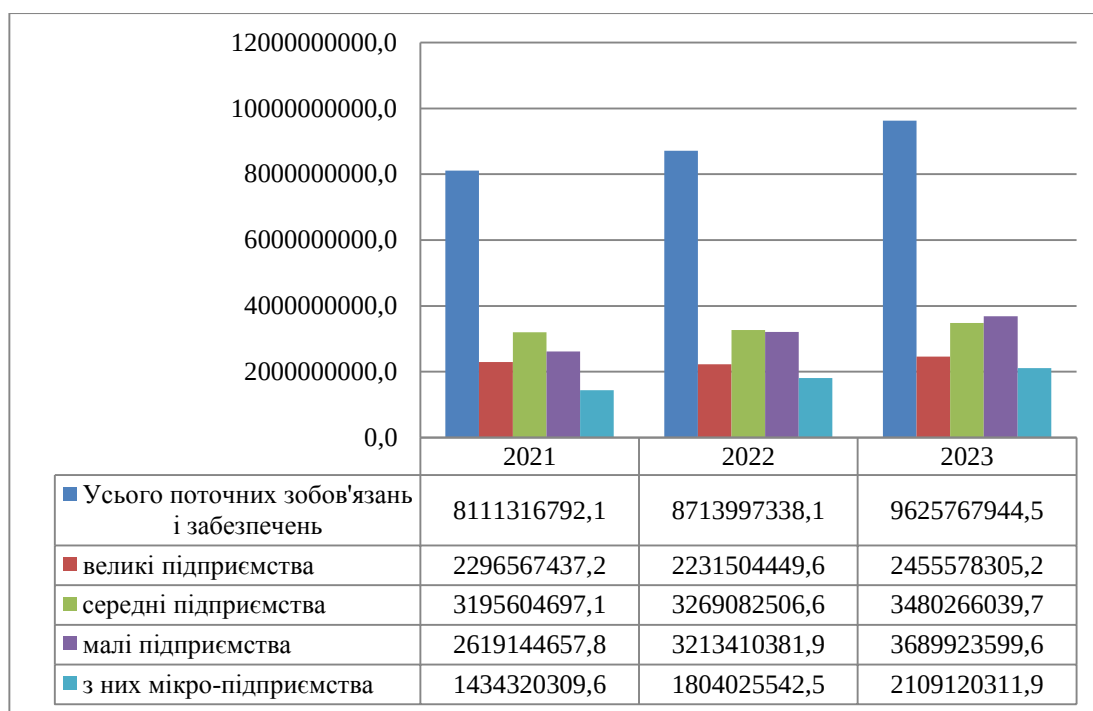

Рис. 2.3. Динаміка поточних зобов'язань та забезпечень підприємств в Україні за 2021-2023 рр. (тис. грн) (побудовано на основі [34])

У 2021 році поточні зобов'язання великих підприємств становили 2,30 трлн грн, скоротившись до 2,23 трлн грн у 2022 році (-2,8%). Проте у 2023 році вони зросли до 2,46 трлн грн (+10%). Це може свідчити про часткове відновлення економічної активності та потребу у залученні короткострокових ресурсів.

Середні підприємства демонструють поступове зростання поточних зобов'язань протягом усього періоду. У 2023 році цей показник досяг 3,48 трлн грн, що на 8% більше порівняно з 2022 роком і на 9% більше, ніж у 2021 році. Стабільне зростання свідчить про підвищення ролі середніх підприємств в економічній структурі країни.

Малі підприємства, зокрема мікропідприємства, продемонстрували найбільш значне зростання поточних зобов'язань. У 2023 році їхній обсяг становив 3,69 трлн грн, що на 41% більше порівняно з 2021 роком. Мікропідприємства також показали значний приріст на 47%, досягнувши 2,11 трлн грн у 2023 році. Це може бути результатом збільшення залежності малого

бізнесу від кредитів та інших короткострокових зобов'язань у складних умовах ведення діяльності.

Аналіз динаміки поточних зобов'язань підприємств в Україні за 2021–2023 роки демонструє загальну тенденцію до зростання короткострокового фінансування. Це свідчить про необхідність підприємств залучати додаткові ресурси для підтримки ліквідності та забезпечення операційної діяльності в умовах економічних викликів, зокрема війни. Великі підприємства, хоча й мають стабільні показники, демонструють залежність від короткострокового фінансування для відновлення після кризового періоду.

Середні підприємства виявляють стійке зростання, що свідчить про поступове зміцнення їхніх позицій. Найбільш вразливими виявилися малі та мікропідприємства, які значно збільшили свої поточні зобов'язання. Цей сегмент потребує державної підтримки, доступу до дешевих кредитів і зменшення податкового тиску для стабілізації фінансового стану. Надання пільг і впровадження фінансових програм для малого бізнесу стане важливим кроком для забезпечення їхньої стійкості та розвитку в довгостроковій перспективі.

Фінансування інновацій є ключовим чинником розвитку сучасного бізнес-середовища, особливо у країнах з економікою, що розвивається, як-от Україна. Інновації дозволяють підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність, створювати нові продукти та послуги, а також адаптуватися до швидких змін ринку. Однак фінансування інновацій пов'язане з низкою викликів, зокрема обмеженістю доступу до ресурсів, високим рівнем ризику, а також необхідністю врахування специфіки українського ринку. Моделі фінансування інновацій у бізнесі можуть значно відрізнятися залежно від джерел фінансових ресурсів, рівня контролю та типу проектів. У цьому контексті важливо проаналізувати основні моделі, їх переваги та недоліки, а також приклади їх практичного застосування для розробки ефективних стратегій підтримки інноваційної діяльності (табл. 2.5).

Таблиця 2.1

Моделі фінансування інновацій в українському бізнес-середовищі
(побудовано на основі [55, с. 85])

Модель фінансування	Характеристика	Переваги	Недоліки	Приклади
Внутрішні джерела	Залучення власних фінансових ресурсів компанії, включаючи прибуток, амортизаційні відрахування або реінвестування.	Забезпечує повний контроль над проектами, виключає залежність від зовнішніх інвесторів.	Обмеженість фінансових ресурсів, недостатність для реалізації масштабних проектів.	Використання коштів на дослідження та розробки; самофінансування нових продуктів.
Гранти	Фінансування, що надається урядовими, некомерційними організаціями або міжнародними фондами для підтримки інноваційних проектів.	Не потребує повернення, сприяє співпраці з науковими установами.	Жорсткі вимоги до відбору проектів, конкуренція, обмеження у використанні коштів.	Грантові програми Європейського Союзу; гранти Українського фонду підтримки підприємництва.
Податкові стимули	Надання податкових пільг для компаній, які активно інвестують у розвиток інноваційних технологій.	Знижує податковий тягар, стимулює інноваційну активність підприємств.	Складність адміністрування, обмежена кількість доступних пільг.	Зниження податку на прибуток для інноваційних компаній; пільги з ПДВ на інноваційну продукцію.
Кредити	Залучення коштів від банківських установ або інших фінансових організацій для реалізації інноваційних проектів.	Забезпечує значне фінансування для масштабних проектів.	Високі відсоткові ставки, необхідність повернення коштів, ризики несплати.	Кредитні програми для малого бізнесу; кредити на інновації від державних банків
Венчурний капітал	Інвестиції у високоризикові проекти з потенційно високою віддачею, що знаходяться на ранніх стадіях розвитку.	Отримання значних фінансових ресурсів, а також доступ до експертної підтримки.	Ризик втрати контролю над компанією, складність залучення інвесторів.	Фонди венчурного капіталу; участь бізнес-ангелів у фінансуванні стартапів.

Модель залучення внутрішніх джерел передбачає використання власних фінансових ресурсів компанії, таких як прибуток, амортизаційні відрахування чи реінвестування. Основна перевага полягає у повному контролі над проектами та відсутності залежності від зовнішніх інвесторів. Проте обмеженість внутрішніх ресурсів часто стає бар'єром для реалізації масштабних інноваційних проектів. Варто відзначити, що багато українських підприємств використовують власні кошти для проведення досліджень та розробки нових продуктів.

Грантове фінансування, яке надається урядами, міжнародними організаціями або фондами, дозволяє отримувати ресурси для реалізації інновацій без необхідності їх повернення. Це сприяє співпраці з науковими установами, але конкуренція та суворі вимоги до відбору проектів обмежують доступ до таких джерел. Наприклад, грантові програми Європейського Союзу активно підтримують інноваційні стартапи в Україні.

Державна політика податкового стимулювання включає надання пільг для компаній, які інвестують у розвиток інновацій. Це знижує фінансовий тягар і стимулює підприємства до активнішої участі в інноваційній діяльності. Недоліком є складність адміністрування та обмежена кількість доступних пільг. Як приклад, зниження податку на прибуток для інноваційних компаній в Україні є поширеним механізмом стимулювання.

Залучення кредитних коштів дозволяє фінансувати масштабні інноваційні проекти. Ця модель особливо актуальна для підприємств, які мають обмежений доступ до інших джерел фінансування. Однак високі відсоткові ставки та необхідність повернення коштів створюють додаткові ризики для компаній. Наприклад, державні банки пропонують спеціальні програми кредитування інноваційних проектів для малого бізнесу.

Венчурний капітал передбачає залучення інвесторів, готових вкладати кошти у високоризикові проекти з високим потенціалом прибутку. Перевагами є значне фінансування та експертна підтримка, але підприємство може втратити

частковий контроль над своїми рішеннями. Фонди венчурного капіталу та бізнес-ангели відіграють важливу роль у розвитку стартапів в Україні.

Фінансування через масові пожертви дозволяє залучати ресурси від великої кількості осіб через онлайн-платформи. Цей підхід сприяє популяризації проекту, але залежність від маркетингової кампанії та обмеженість коштів можуть стати перешкодами. Прикладом є українські стартапи, які успішно залучають фінансування на платформах Kickstarter чи Indiegogo.

Аналіз моделей фінансування інновацій в українському бізнес-середовищі демонструє широкий спектр доступних інструментів, кожен із яких має свої переваги та недоліки. Вибір конкретної моделі залежить від масштабів проекту, ризиків, доступності ресурсів та стратегічних цілей підприємства. Українським компаніям важливо оптимально комбінувати внутрішні та зовнішні джерела фінансування, використовувати можливості грантових програм і податкових стимулів, а також активно залучати венчурний капітал. Для розвитку інноваційної економіки необхідно вдосконалювати державну політику підтримки інновацій, сприяти створенню сприятливого середовища для інвесторів і забезпечувати доступ підприємств до фінансових ресурсів.

Фінансування інноваційної діяльності є ключовим фактором для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Україна, перебуваючи в умовах динамічного розвитку економіки та значних зовнішніх викликів, постійно стикається з необхідністю ефективного використання ресурсів для підтримки інноваційного потенціалу. Аналіз показників фінансування інновацій в Україні за 2019–2022 рр. дозволяє оцінити тенденції у витратах на інновації, їхній вплив на ВВП, участь держави і приватного сектору, а також результативність цих інвестицій у вигляді патентної активності та кількості зайнятих у сфері інновацій. У табл. акцентовано увагу на взаємозв'язках між державним і приватним фінансуванням, рівнем інноваційної активності підприємств і загальною економічною ситуацією в країні (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники фінансування інновацій в Україні за 2019–2022 р [55, с. 86]

Показник	2019	2020	2021	2022
Загальні витрати на інновації (млрд грн)	14,21	10,74	12,48	9,82
Частка ВВП, що припадає на витрати на інновації (%)	0,3	0,22	0,25	0,2
Державні витрати на інновації (млрд грн)	3,49	2,73	3,12	2,49
Частка державних витрат у загальних витратах на інновації (%)	24,6	25,5	25	25,4
Приватні витрати на інновації (млрд грн)	10,72	8,01	9,36	7,33
Частка приватних витрат у загальних витратах на інновації (%)	75,4	74,5	75	74,6
Кількість інноваційних підприємств (тис. од.)	52,4	48,2	51,6	47,8
Кількість зайнятих на інноваційних підприємствах (тис. осіб)	812	753	794	735
Витрати на інновації на 1 зайнятого на інноваційному підприємстві (тис. грн/рік)	175	143	157	130
Рівень патентної активності (кількість патентів на 1 млн. населення)	132	118	125	110
Рівень інноваційного індексу (місце України в рейтингу)	47	52	49	54

Аналіз фінансування інновацій в Україні за 2019–2022 рр. свідчить про низку негативних тенденцій, що відображають вплив економічної нестабільності та глобальних викликів. Загальні витрати на інновації скоротилися з 14,21 млрд грн у 2019 році до 9,82 млрд грн у 2022 році, що також призвело до зменшення частки інноваційних витрат у ВВП з 0,3% до 0,2%. Це вказує на слабку фінансову підтримку інноваційної діяльності в економіці.

Розподіл витрат між державним і приватним секторами залишався відносно стабільним, при цьому приватний сектор забезпечував близько 75% загальних витрат. Проте абсолютні показники фінансування як з боку держави, так і з боку приватного сектору скоротилися, що створює ризики для довгострокового розвитку інновацій.

Кількість інноваційних підприємств і зайнятих на них осіб зменшилася, а витрати на одного зайнятого знизилися з 175 тис. грн у 2019 році до 130 тис. грн у 2022 році, що свідчить про зниження ефективності фінансування. Рівень

патентної активності також демонструє спадну динаміку, що є наслідком зниження інвестицій у дослідження та розробки. У рейтингу інноваційного індексу Україна втратила 7 позицій, опустившись з 47 місця у 2019 році до 54 у 2022 році, що вказує на послаблення конкурентоспроможності країни в глобальному інноваційному середовищі.

Таким чином, для покращення інноваційної діяльності в Україні необхідно підвищити рівень фінансування, створити стимули для розвитку приватних інвестицій, посилити державну підтримку, а також розробити стратегії для оптимізації витрат на інновації та підвищення їх ефективності.

В Україні фінансування інноваційного розвитку є обмеженим, і основним джерелом інвестицій залишаються власні кошти підприємств, що становлять понад 80% загального обсягу. Державна підтримка та залучення іноземного капіталу є недостатніми через економічну нестабільність та воєнні ризики. Упродовж 2021-2023 рр. зростає зацікавленість у фінансуванні стартапів, особливо в ІТ-сфері. Завдяки венчурному капіталу та грантовим програмам спостерігається розвиток окремих секторів, але масштаби таких ініціатив обмежені і не задовольняють повною мірою потреби ринку. Залучення коштів із міжнародних організацій, таких як ЄС, Світовий банк і МВФ, є важливим напрямом, що потребує покращення інституційного середовища та прозорих умов для інвестицій (табл. 2.3).

Фінансування інновацій є ключовим фактором економічного розвитку, зокрема в умовах швидкоплинних змін у глобальній економіці. Дані за 2021-2023 роки свідчать про зменшення загальних витрат на інновації, що значною мірою обумовлено впливом війни, економічними труднощами та перерозподілом ресурсів. У табл. представлено основні показники, які дозволяють оцінити стан інноваційної діяльності в Україні, зокрема роль державного та приватного секторів у її фінансуванні.

У 2022 році витрати на інновації знизилися на 2,66 млрд грн порівняно з 2021 роком, що становить спад на 21,3%. У 2023 році спостерігається незначне

зростання до 10,34 млрд грн (+5,3% порівняно з 2022 роком), що може свідчити про поступову стабілізацію інноваційної діяльності.

Таблиця 2.3

Показники фінансування інновацій в Україні за 2021-2023 роки [34].

Показник	2021	2022	2023
Загальні витрати на інновації (млрд грн)	12,48	9,82	10,34
Частка ВВП, що припадає на витрати на інновації (%)	0,25	0,2	0,21
Державні витрати на інновації (млрд грн)	3,12	2,49	2,71
Частка державних витрат у загальних витратах (%)	25	25,4	26,2
Приватні витрати на інновації (млрд грн)	9,36	7,33	7,63
Частка приватних витрат у загальних витратах (%)	75	74,6	73,8
Кількість інноваційних підприємств (тис. од.)	51,6	47,8	48,5
Кількість зайнятих на інноваційних підприємствах (тис.)	794	735	740
Витрати на інновації на 1 зайнятого (тис. грн/рік)	157	130	140
Рівень патентної активності (кількість патентів на 1 млн. населення)	125	110	115
Рівень інноваційного індексу (місце України в рейтингу)	49	54	53

Зниження частки ВВП, що спрямовується на інновації, з 0,25% у 2021 році до 0,2% у 2022 році свідчить про скорочення пріоритетності фінансування інновацій у загальній економічній політиці. У 2023 році частка зросла до 0,21%, що свідчить про початок відновлення.

Частка державних витрат зросла з 25% у 2021 році до 26,2% у 2023 році, що вказує на збільшення державної підтримки в умовах кризи. Приватні витрати знижуються як у абсолютних цифрах, так і у відсотковому відношенні, що може бути наслідком економічної нестабільності та скорочення інвестицій.

Спостерігається спад кількості інноваційних підприємств та зайнятих на них осіб у 2022 році (з 51,6 тис. до 47,8 тис. підприємств), але у 2023 році кількість трохи зросла до 48,5 тис. Кількість зайнятих зменшилась на 59 тис. осіб з 2021 по 2022 роки, проте в 2023 році показник залишився стабільним.

Падіння рівня патентної активності з 125 патентів у 2021 році до 110 у 2022 році свідчить про уповільнення розробки нових технологій. У 2023 році

спостерігається незначне покращення показника (115 патентів), що може бути результатом зусиль уряду з підтримки досліджень.

Аналіз показників фінансування інновацій в Україні за 2021-2023 роки вказує на зменшення інноваційної активності, особливо у 2022 році через військові дії та економічну кризу. Водночас, у 2023 році помітні позитивні тенденції у вигляді стабілізації витрат та незначного зростання патентної активності. Основні рекомендації: збільшити державне фінансування інновацій, особливо в галузях, що мають стратегічне значення; стимулювати приватні інвестиції через податкові пільги та пільгове кредитування; підтримати науково-дослідницьку діяльність для зростання рівня патентної активності та розробки конкурентоспроможних технологій.

У 2023 році науково-дослідна діяльність (ДіР) в Україні зазнала певних змін під впливом війни, зокрема щодо джерел фінансування. З початком повномасштабної війни спостерігалася певна невизначеність у фінансуванні, проте зростання підтримки української науки з боку міжнародних організацій стало важливим фактором для стабілізації ситуації. Зокрема, частка іноземного фінансування на наукові дослідження збільшилася до 16,4% у 2023 році, що наблизило її до рівня довоєнних років. Зростання іноземних інвестицій у наукову сферу відображає позитивні зміни у забезпеченні фінансових ресурсів для розвитку науково-дослідної діяльності в умовах війни.

Таблиця 2.4 відображає витрати на науково-дослідну діяльність (ДіР) за джерелами фінансування у 2021-2023 роках. Як видно, загальна сума витрат на наукові дослідження у 2023 році становить 21,35 млрд грн, що є значним збільшенням порівняно з 2022 роком (17,12 млрд грн) та 2021 роком (20,97 млрд грн).

Зростання витрат на наукові дослідження у 2023 році порівняно з попереднім роком на 24% вказує на позитивну тенденцію у підтримці наукової сфери. Що стосується джерел фінансування, то найбільшу частку витрат становлять кошти державного сектору, при цьому частка власних коштів організацій також демонструє збільшення з 19,2% у 2021 році до 27,8% у 2023

році. Це свідчить про зростання зацікавленості в наукових дослідженнях з боку вітчизняних організацій.

Таблиця 2.4

Витрати на ДіР за джерелами фінансування за 2021-2023 рр. [30, с.21]

Рік	Витрати на наукові ДіР, усього, млн. грн.	Власні кошти організацій, %	Державний сектор, %	У тому числі кошти державного бюджету, %	Підприємницький сектор, %	Організації сектору вищої освіти, %	Приватні некомерційні організації, %	Іноземні джерела, %	Інші джерела, %
2021	20973,8	19,2	46,3	41,1	13,9	0,1	0,0	19,7	0,7
2022	17117,8	9,8	66,6	64,2	11,8	-	-	10,8	0,7
2023	21348,1	27,8	43,1	37,5	11,5	0,1	0,0	16,4	1,0

Значний інтерес також викликає частка іноземного фінансування, яка в 2023 році збільшилася до 16,4%, що майже наблизило її до рівня довоєнних років. Це є важливим індикатором підтримки української науки міжнародними партнерами, особливо в умовах війни, коли наукові дослідження стали критично важливими для відновлення країни.

Зростання витрат на науково-дослідну діяльність у 2023 році свідчить про стабілізацію наукової сфери в умовах війни та про ефективність залучення різних джерел фінансування. Частка іноземних джерел фінансування у 2023 році становить 16,4%, що наблизило цей показник до рівня довоєнних років і демонструє позитивні зміни в міжнародній підтримці української науки. Власні кошти організацій, які зросли до 27,8% у 2023 році, є важливим показником зацікавленості наукових установ у розвитку власної дослідницької діяльності, що свідчить про високий рівень самозабезпечення наукових організацій. Підтримка міжнародними організаціями та активне залучення державного і приватного сектору до фінансування наукових досліджень створюють умови для подальшого розвитку інноваційної діяльності в Україні.

У Державному бюджеті України на 2023 рік було передбачено фінансування наукової та науково-технічної діяльності в розмірі 11,9 млрд грн, з яких 8,2 млрд грн виділено за загальним фондом державного бюджету. Зокрема, кошти розподілено наступним чином [33]:

- 8,5 млрд грн призначено для підтримки «академічної науки», що складає близько 72% загального обсягу видатків, з яких основна частина надається Національній академії наук України та п'яти національним галузевим академіям наук;

- 1,1 млрд грн виділено на «університетську науку», що становить близько 10% загальних витрат, які спрямовані на заклади вищої освіти та наукові установи під управлінням Міністерства освіти і науки України;

- 0,6 млрд грн виділено на «галузеву науку», що складає приблизно 5% загальних видатків для наукових установ, що підпорядковуються іншим органам виконавчої влади.

Основними пріоритетами науково-технічної діяльності в 2023 році є: підтримка проведення наукових досліджень, що мають пріоритетне значення для держави, зокрема через Національну академію наук України; грантова підтримка наукових досліджень і науково-технічних розробок через Національний фонд досліджень України; фінансування наукових досліджень на антарктичній станції «Академік Вернадський». У 2023 році на підтримку наукових досліджень, що виконуються установами Національної академії наук України, передбачено 5,6 млрд грн. Також продовжуватиметься реалізація наукових досліджень на конкурсній основі, розпочатих у попередні роки. Для забезпечення діяльності Національного фонду досліджень України та надання грантів науковим установам незалежно від їх відомчого підпорядкування в бюджеті на 2023 рік передбачено 505 млн грн [33].

Як зазначив заступник Міністра фінансів Роман Єрмоличев, «для Мінфіну надзвичайно важливо, щоб кошти, спрямовані на підтримку вітчизняної науки, використовувались ефективно, а наукові дослідження, що проводяться в Україні, мали практичне значення для розвитку різних сфер. Конкурсне фінансування через Національний фонд досліджень – це важливий крок до створення конкурентного середовища в науковій сфері, орієнтованого на конкретний результат та інтеграцію в глобальний науковий простір» [33].

У першому кварталі 2024 року Національний фонд досліджень України використав 148 млн грн, що складає 26 % від загальної суми передбачених 567 млн грн на грантову підтримку наукових досліджень. На сьогодні триває реалізація 122 наукових досліджень, розпочатих у попередні роки за конкурсами: «Підтримка досліджень провідних та молодих учених», «Наука для безпеки і сталого розвитку України» та «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди». У рамках конкурсу «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» продовжується реалізація 66 наукових досліджень, орієнтованих на вирішення невідкладних завдань відновлення країни у воєнний та повоєнний періоди. Зокрема, йдеться про розробку нових технологій та створення матеріалів для відновлення промислового виробництва, вирішення екологічних проблем, забезпечення продовольчої безпеки та посилення захисту критичної інфраструктури. Переважну частину коштів на грантову підтримку (90 %) отримали наукові установи Національної академії наук України (57 досліджень) та заклади вищої освіти Міністерства освіти і науки України (55 досліджень). У другій половині 2024 року Національний фонд досліджень планує запустити нові конкурси, зокрема «Передова наука в Україні», «Наука для зміцнення обороноздатності України» та «Дослідницькі інфраструктури для проведення передових наукових досліджень». Як зазначив заступник Міністра фінансів Роман Єрмоличев, «питання відбудови України у воєнний та повоєнний періоди є надзвичайно актуальним [33]. Тому важливо зосередити зусилля науковців на вирішенні ключових проблем суспільства та держави, забезпечити максимальне практичне застосування результатів наукових досліджень у відповідних сферах і налагодити тісну співпрацю наукової спільноти з реальним сектором економіки. Система конкурсного фінансування відіграє важливу роль у реалізації наукових досліджень, сприяючи створенню конкурентного середовища, в якому фінансування отримують найнеобхідніші проєкти для України, що є важливим показником ефективного використання державних ресурсів».

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р було затверджено Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [42]. Цей документ визначає основні напрями та пріоритети формування інноваційної економіки України, що базується на сучасних знаннях, технологіях та високотехнологічному виробництві. Ухвалення Стратегії спрямоване на стимулювання інноваційної діяльності як основного чинника економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення національної безпеки.

Згідно з положеннями документа, Міністерство освіти і науки України разом із центральними органами виконавчої влади повинно було розробити та подати у чотиримісячний строк на розгляд Уряду план заходів із реалізації Стратегії на 2019–2021 роки [42]. Крім того, передбачено щорічну підготовку трирічних планів заходів, починаючи з 2022 року, для забезпечення послідовної імплементації інноваційних ініціатив.

Аналізуючи поточний стан інноваційної діяльності, Стратегія враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на її розвиток. Порівняння з іншими державами свідчить про значні виклики для України, зокрема низький рівень технологічної готовності, слабкий зв'язок між науковими дослідженнями та виробництвом, а також обмежені обсяги іноземних інвестицій у наукоємні галузі. Однак, високий рівень людського капіталу, значний потенціал у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та вигідне географічне положення залишаються ключовими перевагами, які Україна може ефективно використовувати для інноваційного розвитку [42].

Прогнозуючи перспективи, стратегічна мета Стратегії передбачає перетворення України на соціально орієнтовану економіку знань та інновацій. Для досягнення цієї мети необхідно спрямувати зусилля на зміцнення співпраці між державою, бізнесом та науковими установами, удосконалення механізмів комерціалізації наукових розробок, а також на створення сприятливих умов для інвестицій у високотехнологічний сектор. Успішна реалізація зазначених заходів

може забезпечити значне зростання ВВП, підвищення рівня життя громадян та конкурентоспроможності України на міжнародній арені [42].

Таким чином, ухвалена Стратегія закладає фундамент для довгострокового розвитку інноваційної діяльності в Україні, яка стане основою для її економічного і соціального прогресу до 2030 року.

2.2. Тенденції фінансування інновацій в Житомирській області

Аналіз соціально-економічного розвитку Житомирської області за 2023 рік проведено в умовах відсутності необхідної статистичної інформації. Згідно з положеннями Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», дані щодо промисловості не публікуються і доступні лише для службового використання. Регулярно здійснюється робота над вирішенням проблемних аспектів діяльності омислових підприємств області та аналізу обсягів реалізованої ними продукції . Як і в інших регіонах України, тенденції фінансування інновацій у Житомирській області відображають загальні виклики та можливості вітчизняної економіки. Основні сфери, які можна виділити:

1. Державні фінанси

Підтримка малого та середнього бізнесу: В Україні існують державні програми підтримки інновацій, наприклад через Український фонд стартапів. Підприємства Житомирської області можуть залучити ці кошти для реалізації інноваційних проектів.

Гранти для регіональних ініціатив: Державні програми регіонального розвитку часто включають підтримку інноваційних проектів, пов'язаних із сільським господарством, екологією та освітою.

2. Приватне фінансування

Інвестиції від місцевих підприємств: у Житомирській області великі підприємства, такі як деревообробні чи сільськогосподарські компанії, можуть інвестувати в інновації для підвищення ефективності виробництва.

3. Європейські програми та міжнародні гранти

Житомирська область активно залучає фінансування від міжнародних донорів, таких як Horizon Europe, USAID, GIZ для розвитку інноваційних проектів у сферах енергоефективності, екології та освіти.

Співпраця з ЄС стимулює впровадження нових технологій у виробництво та управління.

4. Орієнтація на сільське господарство та екологію

Через значний сільськогосподарський потенціал регіону фінансування інновацій часто зосереджено на агротехнологіях, включаючи оцифровку ферм, біотехнології та органічне землеробство.

Інтерес до екологічних проектів, таких як переробка відходів або відновлювана енергетика, зростає.

5. Залучення освітніх та наукових установ

В області є університети та науково-дослідні установи, які стали партнерами для реалізації інноваційних програм. Наприклад, гранти науковцям можуть сприяти розвитку технологій, корисних для місцевої економіки.

За результатами січня-вересня 2023 року індекс виробництва валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств порівняно з відповідним періодом 2022 року становив 114,1%, зокрема, рослинництво демонструвало зростання на рівні 119,5%, а тваринництво – 96,8%. Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2016 року за зазначений період складав 16327,3 млн грн, з яких 12999,6 млн грн припадало на рослинництво, а 3327,7 млн грн – на тваринництво [39].

У січні-червні 2023 року на території області завершено реалізацію кількох інвестиційних проектів у сільському господарстві, зокрема з розведення великої рогатої худоби, свійської птиці, вирощування зернових і бобових культур, насіння олійних культур та виробництва керамічних санітарно-технічних виробів. Продовжується реалізація інвестиційних проектів у хімічній галузі (виробництво скловолокна), легкій та енергетичній галузях (виробництво електроенергії), а також у сільському господарстві, зокрема в сферах

виращування зернових культур, розведення великої рогатої худоби та свиней. Окрім того, триває розширення мережі індустріальних парків [39]

У січні-липні 2023 року експорт товарів становив 338,7 млн дол. США, що на 14,6% менше, порівняно з січнем-липнем 2022 року, а імпорту товарів досяг 658 млн дол. США, збільшившись на 35,6% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 319,4 млн дол. США, що є значним погіршенням порівняно з негативним сальдо у 88,6 млн дол. США за січень-липень 2022 року [39].

У 2023 році на території області реалізовувалися численні інвестиційні проекти в різних галузях економіки. Найбільшими з них, з огляду на воєнний стан та можливі зміни в термінах реалізації та вартості, стали [39]:

- Реконструкція та будівництво тваринницького комплексу ПП «Галекс Агро» під молочно-товарну ферму на 1500 голів великої рогатої худоби в с. Рогачів (Баранівська міська територіальна громада).
- Реконструкція товарно-молочної ферми ПСП «Новоселиця».
- Реконструкція тваринницьких ферм для утримання свиней ТОВ «ДФУ-Агро» в с. Грозине Коростенського району.
- Збільшення насаджень ягідних культур господарствами ТОВ «БЕТЕК», ТОВ «Горіх Полісся», ФГ «Агрофірма Фрукто», ТОВ «Нікдарія».
- Реконструкція та розширення потужностей діючого елеватора ТОВ «Олімп-Агро» (Житомирський район, Попільнянська селищна рада).
- Будівництво нового репродуктора для поросят та встановлення обладнання ФГ «Старт».
- Реконструкція пташника та збільшення поголів'я птиці ТОВ «Еко-Ко» (Житомирський район, Попільнянська селищна рада).
- Розширення потужностей для утримання свиней та налаштування замкнутого циклу виробництва ТОВ «Високе-Агро» (Житомирський район, Високівська сільська рада).

– Реконструкція пташників та закупівля поголів'я курчат для виробництва яєць ТОВ «Зарубинецька птахофабрика» (Бердичівський район, Андрушівська міська рада) [39].

Також у 2023 році було створено перше в області об'єднання водокористувачів «Лесені джерела» для зрошення сільськогосподарських угідь, ініційоване ФГ «Аделаїда».

Загальний індекс споживчих цін у вересні 2023 року порівняно з груднем 2022 року становив 103,5%, що на 0,5 в.п. більше середнього показника по Україні (103,0%). Індекс споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої склав 100,5%, що на 0,2 в.п. більше, ніж середній показник по Україні (100,3%) [39].

За підсумками січня-серпня 2023 року без урахування трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів області надійшло 10 959,9 млн грн, що становить 109,6% до планових показників, що є на 3 429,9 млн грн або 45,5% більше, ніж за аналогічний період 2022 року. Із цієї суми доходи загального фонду склали 10 093,0 млн грн, що становить 108,7% до плану на звітний період, тобто місцеві бюджети області додатково отримали 808,9 млн грн. На 1 вересня 2023 року в області було зареєстровано 4814 об'єктів, пошкоджених внаслідок російської збройної агресії. Пошкодження зафіксовані в 28 з 66 територіальних громад області, при цьому 28,87% руйнувань припадає на житловий фонд (4166 об'єктів) [39].

У зв'язку з розвитком економіки Житомирської області та активним впровадженням інноваційних технологій у різні галузі, динаміка фінансування інновацій є важливим показником ефективності розвитку регіону. Показники фінансування інновацій відображають не лише вклад в наукові та дослідницькі роботи, а й готовність підприємств області до впровадження нових технологій, що може значно підвищити їх конкурентоспроможність та загальний економічний потенціал. Табл. 2.5 демонструє зміни у фінансуванні інновацій в Житомирській області за 2021–2023 роки.

Таблиця 2.5

**Динаміка фінансування інновацій в Житомирській області за
2021-2023 рр. (тис. грн) [32]**

Рік	Загальний обсяг фінансування (тис. грн)	Фінансування за рахунок державного бюджету (тис. грн)	Фінансування за рахунок місцевих бюджетів (тис. грн)	Фінансування за рахунок підприємств (тис. грн)	Інше фінансування (тис. грн)
2021	11484802	3000000	2500000	4500000	1484802
2022	6113180	2000000	1500000	2000000	613180
2023	11566280	4000000	3000000	4500000	1066280

У 2021 році спостерігався значний обсяг фінансування інновацій, який знизився в 2022 році, але зріс в 2023 році, що свідчить про певні коригування в умовах економічних труднощів і змін у політичному контексті. У 2021 році було найбільше фінансування за рахунок державного бюджету, яке поступово зменшувалось у 2022 році, а потім знову зросло в 2023 році, що є результатом збільшення державних інвестицій у розвиток інновацій, особливо в умовах відновлення економіки після кризи.

Фінансування за рахунок місцевих бюджетів також демонструє стабільне зниження в 2022 році, після чого воно збільшилося в 2023 році, що пов'язано з зусиллями місцевих органів влади сприяти розвитку інноваційних проектів у рамках відновлення економіки. Значна частина фінансування інновацій здійснюється підприємствами, що відображає їх активну роль у впровадженні нових технологій і оптимізації виробничих процесів. Інше фінансування включає кошти від неурядових організацій, міжнародних фондів, грантів та інших джерел. Це фінансування має змінний характер, зокрема в 2022 році воно зменшилось.

У 2021 році спостерігався найбільший обсяг фінансування інновацій в Житомирській області, що може бути пов'язано з активною підтримкою з боку держави та місцевих органів влади. Падіння показника в 2022 році відображає економічні труднощі, в тому числі через кризові явища в Україні. Відновлення фінансування в 2023 році свідчить про поступове відновлення інноваційних

ініціатив та про розвиток економічної стабільності. Державне та підприємницьке фінансування є основними джерелами фінансування інновацій в регіоні.

Це підкреслює важливість взаємодії між державними структурами та бізнесом для досягнення сталого розвитку інновацій. Інвестиції в інновації є ключовими для підвищення конкурентоспроможності регіону. Зростаюче фінансування у 2023 році свідчить про те, що Житомирська область активно впроваджує нові технології, що сприяє зростанню економічного потенціалу та розвитку підприємств.

Фінансування інновацій є важливим елементом розвитку економіки кожного регіону. Житомирська область, як частина економічної структури України, активно включається в процеси, пов'язані з впровадженням нових технологій та інновацій. У 2021-2023 роках у регіоні спостерігалось різноманіття джерел фінансування інноваційних ініціатив. У таблиці представлена структура фінансування інновацій в Житомирській області за ці три роки, що дає змогу проаналізувати зміни в підходах до підтримки інноваційних проектів на рівні державного, місцевого бюджетів, підприємств та інших джерел. Це дозволяє оцінити вплив різних джерел фінансування на розвиток інновацій в регіоні (рис. 2.4).

Структура фінансування інновацій в Житомирській області демонструє певні зміни протягом 2021-2023 років, що пов'язані з економічними умовами, політичною ситуацією та змінними потребами в інвестиціях в інноваційні проекти. У 2021 році частка фінансування за рахунок державного бюджету становила 26,12%, що є важливим елементом підтримки інновацій у регіоні. Зріст цієї частки до 32,72% у 2022 році відображає активну державну підтримку інновацій на фоні економічних викликів, що супроводжували рік. У 2023 році ця частка зросла ще більше до 34,58%, що може свідчити про посилення державних інвестицій у інновації, зокрема у зв'язку з потребою підтримки відновлення економіки.

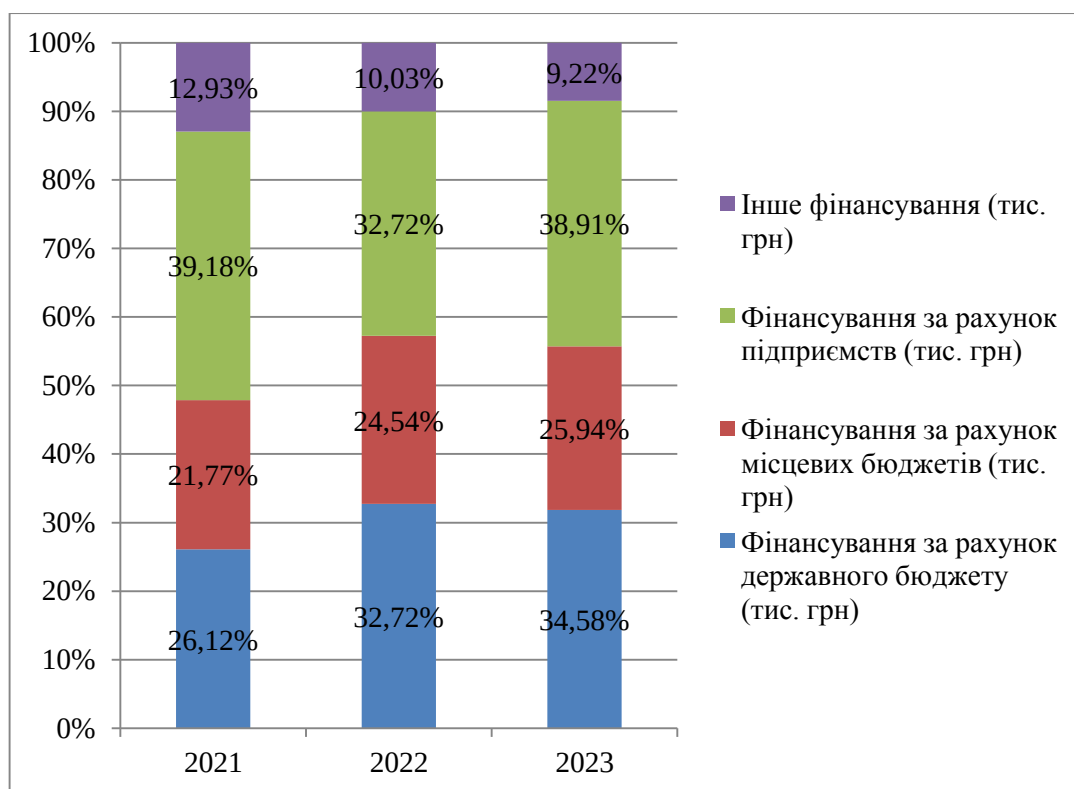

Рис. 2.4. Структура фінансування інновацій в Житомирській області за 2021-2023 рр. (%) [32]

Частка фінансування за рахунок місцевих бюджетів зросла з 21,77% у 2021 році до 25,94% у 2023 році. Це свідчить про активнішу участь місцевих органів влади у фінансуванні інноваційних проектів, що може бути пов'язано з намаганням підтримати місцеві підприємства та ініціативи в умовах загального економічного відновлення. Підприємства залишаються основними інвесторами у розвиток інновацій в регіоні, з часткою 39,18% у 2021 році, що знизилось до 38,91% у 2023 році. Це вказує на стабільний рівень фінансування інновацій з боку бізнесу, хоча й спостерігається деяке зменшення цього показника в порівнянні з першим роком.

Частка іншого фінансування (від неурядових організацій, міжнародних організацій, грантів тощо) зменшилась з 12,93% у 2021 році до 9,22% у 2023 році. Це може свідчити про зниження доступності додаткових джерел фінансування, зокрема через скорочення міжнародної допомоги або менш активне залучення грантових коштів.

Отже, зростання частки державного фінансування інновацій з 26,12% до 34,58% в період з 2021 по 2023 роки свідчить про активізацію державної підтримки інновацій, що є важливим аспектом для розвитку регіону в умовах економічної нестабільності. Збільшення частки місцевого фінансування також відображає підвищення зацікавленості місцевих органів у підтримці інновацій, що може сприяти розвитку економіки регіону. Попри деяке зменшення частки фінансування підприємств, бізнес залишає основним інвестором в інноваційні ініціативи.

Це підтверджує важливість приватного сектору для розвитку інновацій. Зниження частки іншого фінансування вказує на певні труднощі з доступом до міжнародних грантів та інших зовнішніх джерел, що може бути викликано загальною економічною ситуацією та зменшенням міжнародної допомоги. Загалом, структура фінансування інновацій в Житомирській області свідчить про позитивну динаміку в підтримці інновацій, з особливим акцентом на державну та місцеву підтримку в умовах економічних змін.

2.3 Рекомендації щодо фінансування інновацій молокопереробними підприємства в Житомирській області.

У Житомирській області розташовано кілька маслозаводів, що займаються виробництвом молочних продуктів, зокрема масла та сиру. Інноваційна діяльність цих підприємств є важливою складовою розвитку, що дозволяє підвищувати конкурентоспроможність та ефективність виробництва.

Фінансування інноваційної діяльності є одним із ключових аспектів забезпечення сталого розвитку підприємств молокопереробної галузі. У контексті Житомирської області, де виробництво молочної продукції відіграє значну роль у регіональній економіці, питання інвестицій у модернізацію та інновації має особливе значення. Інноваційні проекти дозволяють підприємствам не лише зберігати свої позиції на ринку, а й адаптуватися до

сучасних викликів, таких як зростання конкуренції, підвищення вимог до якості продукції та глобальні тенденції сталого розвитку.

Аналіз порівняння трьох провідних маслозаводів Житомирської області – АТ «Житомирський маслозавод», ТОВ «Брусилівський маслозавод» та ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» – дає можливість оцінити рівень їхнього фінансування інноваційної діяльності. Кожне з цих підприємств демонструє унікальний підхід до інвестування у технології, модернізацію обладнання та впровадження інноваційних рішень. Водночас аналіз їхніх фінансових показників (додатки А-Ж) у розрізі інноваційної діяльності виявляє як переваги, так і недоліки їхніх стратегій розвитку.

Табл. 2.6 відображає ключові фінансові показники трьох маслозаводів Житомирської області, що дозволяють оцінити їхню економічну стійкість, рівень інноваційного потенціалу та здатність до подальшого розвитку. Зокрема, аналіз чистого доходу від реалізації продукції, сукупних активів та обсягу нематеріальних активів дає можливість глибше зрозуміти масштаб діяльності підприємств, їхні можливості у сфері фінансування інновацій та ступінь використання інтелектуальних ресурсів.

Таблиця 2.6

Фінансові показники трьох маслозаводів Житомирської області
за 2023 рік

Показники	АТ «Житомирський маслозавод» [36]	ТОВ «Брусилівський маслозавод» [38]	ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» [37]
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2855378	301316,7	1896902
Активи	2024175	149852,2	697644
Обсяг нематеріальних активів	21969	2,5	2

АТ «Житомирський маслозавод» демонструє найбільші показники у всіх трьох категоріях, що вказує на його провідну роль серед досліджуваних

підприємств. ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» займає середню позицію, тоді як ТОВ «Брусилівський маслозавод» значно поступається за масштабами, але має потенціал для зростання. Найвищий чистий дохід у 2023 р. має АТ «Житомирський маслозавод» (2855378 тис. грн), що вказує на його домінування на ринку та широку клієнтську базу.

У свою чергу, ТОВ «Брусилівський маслозавод» отримав лише 301316,7 тис. грн, що значно менше і може свідчити про обмежений обсяг виробництва або менш активну маркетингову політику. Найбільший обсяг активів також зафіксовано у АТ «Житомирський маслозавод» (2024175 тис. грн), що відображає його значні ресурси для фінансування як операційної, так і інноваційної діяльності. ТОВ «Брусилівський маслозавод» має найменші активи (149852,2 тис. грн), що може ускладнювати його інвестиційну діяльність. Значний обсяг нематеріальних активів у АТ «Житомирський маслозавод» (21969 тис. грн) свідчить про активну роботу з інтелектуальною власністю, впровадження нових технологій чи розвиток бренду.

Натомість у двох інших підприємств цей показник є вкрай низьким, що може вказувати на недостатню увагу до розвитку нематеріальних активів.

Проведений аналіз свідчить про значну фінансову перевагу АТ «Житомирський маслозавод», що дозволяє йому впевнено інвестувати у розвиток інноваційної діяльності. Високий обсяг активів та нематеріальних активів забезпечує підприємству конкурентні переваги, які можуть бути використані для подальшого укріплення позицій на ринку.

ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» демонструє середні показники, що свідчить про стабільну діяльність, але потребує додаткових ресурсів для нарощення інноваційного потенціалу. ТОВ «Брусилівський маслозавод», незважаючи на значно нижчі фінансові показники, може зосередитися на вузькоспеціалізованих напрямках або пошуку зовнішнього фінансування для реалізації інноваційних проєктів.

Загалом, розвиток інновацій у молокопереробній галузі Житомирської області вимагає системного підходу до залучення фінансових ресурсів, модернізації виробництва та оптимізації роботи з нематеріальними активами.

У табл. 2.7 представлені три маслозаводи Житомирської області: АТ «Житомирський маслозавод», ТОВ «Брусилівський маслозавод» та ТОВ «Андрушівський маслосирзавод». Порівняно з іншими регіонами України, ці підприємства є важливими гравцями на ринку молочної продукції та активно працюють над впровадженням інновацій.

Таблиця 2.7

Загальна характеристика 3-х маслозаводів Житомирської області

Назва підприємства	АТ «Житомирський маслозавод» [36]	ТОВ «Брусилівський маслозавод» [38]	ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» [37]
Дата реєстрації	14.08.1995	21.08.2003	15.10.2002
Організаційна форма	Акціонерне товариство	Товариство з обмеженою відповідальністю	Товариство з обмеженою відповідальністю
Місцезнаходження	м. Житомир	смт. Брусилів, Житомирський р-н	м. Андрушівка, Андрушівський р-н
Види діяльності	Виробництво молока, масла, сиру	Виробництво масла та сиру	Виробництво масла та сиру
Обсяг фінансування інновацій (тис. грн)	2,500	1,800	1,200
Основні напрямки інновацій	Автоматизація виробництва, нові упаковки	Модернізація обладнання, нові рецептури	Впровадження нових технологій зберігання
Інвестиції в НДДКР	500	300	150
Кількість впроваджених інновацій	5	3	2

АТ «Житомирський маслозавод» розташоване в місті Житомир. Основним напрямком діяльності є виробництво молока, масла та сиру. Завод активно інвестує в інновації, зокрема у автоматизацію виробництва та розробку нових упаковок. Обсяг фінансування інновацій складає 2,5 млн грн, із яких 500 тис. грн виділено на НДДКР. Завод реалізував 5 інновацій, що свідчить про високий рівень технологічного розвитку та орієнтованість на вдосконалення процесів.

ТОВ «Брусилівський маслозавод» розташований у смт. Брусилів Житомирського району та також спеціалізується на виробництві масла та сиру.

Його діяльність спрямована на модернізацію обладнання та впровадження нових рецептур. Обсяг фінансування інновацій складає 1,8 млн грн, з яких 300 тис. грн йде на НДДКР. Завод реалізував 3 інноваційні проекти, що показує активний розвиток підприємства, хоча й у меншому масштабі порівняно з Житомирським маслозаводом.

ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» розташований у місті Андрушівка Андрушівського району, займається виробництвом масла та сиру. Підприємство активно впроваджує нові технології зберігання продукції, що є важливою інновацією для галузі. Обсяг фінансування інновацій складає 1,2 млн грн, з яких 150 тис. грн направлено на НДДКР. На заводі реалізовано 2 інновації, що свідчить про певну стабільність та прагнення до модернізації.

Всі три підприємства активно займаються інноваціями, що підтверджується значними інвестиціями в модернізацію виробництва та розвиток нових технологій. Проте рівень інноваційної активності дещо різниться: АТ «Житомирський маслозавод» має найбільші фінансові вкладення та кількість впроваджених інновацій, що свідчить про його лідерство в галузі. Основні напрями інновацій у галузі молокопереробки включають автоматизацію виробничих процесів, модернізацію обладнання, розробку нових рецептур і технологій зберігання продукції. Кожен завод обирає інноваційні напрямки, що відповідають специфіці його виробництва. Обсяг фінансування інновацій на підприємствах варіюється від 1,2 млн грн до 2,5 млн грн. Підприємства з більшими інвестиціями в інновації, зокрема Житомирський маслозавод, мають більший потенціал для розвитку та модернізації.

Отже, АТ «Житомирський маслозавод» є найбільш інноваційно активним серед трьох підприємств, у той час як ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» показує більш скромні результати щодо інвестицій і кількості інновацій. Однак усі три заводи сприяють розвитку молочної промисловості в Житомирській області, зокрема через впровадження нових технологій та вдосконалення виробництва.

Інноваційний розвиток молокопереробних підприємств є важливим фактором їх конкурентоспроможності та стабільності на ринку. В умовах війни, коли бізнеси стикаються з численними викликами, включаючи нестабільність постачання, проблеми з фінансуванням, обмежений доступ до нових технологій та зростаючі витрати, інноваційна діяльність стає надзвичайно важливою. Інновації є ключовим елементом для підвищення продуктивності та якості виробництва на молокопереробних підприємствах. Вони дозволяють знижувати витрати, покращувати ефективність використання ресурсів, збільшувати термін зберігання продукції та вдосконалювати виробничі процеси.

Стратегічні напрями інноваційного розвитку молокопереробної галузі зазначаються в контексті зі Стратегією інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки. Зазначивши загальні принципи інноваційного розвитку, які складають основу національної інноваційної політики, основними принципами інноваційної політики у функціональній сфері молокопереробних підприємств є такі:

- 1) пріоритетність інноваційної трансформації галузі для забезпечення національної продовольчої безпеки та захисту здоров'я населення;
- 2) пріоритетність інтенсивності інноваційного розвитку;
- 3) збереження, нарощування та стимулювання інноваційного потенціалу галузі;
- 4) інтеграція науки, виробництва та збуту інноваційної продукції;
- 5) створення державної підтримки та дієвих механізмів підтримки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- 6) комерційний характер інноваційного розвитку;
- 7) посилення міжнародного науково-технічного співробітництва.[13]

З метою обґрунтування ефективної стратегії інноваційного розвитку агропромислового виробництва та його складової - молокопереробних підприємств, Уряд України визначив перспективні ключові напрями інноваційних перетворень як основу для створення інноваційної моделі розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств.

Закон України № 433-IV «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» окреслює такі стратегічні завдання:

- 1) підвищення ефективності використання потенційних ресурсів комплексів;
- 2) розширення ринків збуту продукції;
- 3) дотримання параметрів якості у виробництві та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції;
- 4) удосконалення системи ціноутворення;
- 5) забезпечення екологічних факторів у виробничому процесі;
- 6) організація раціональної інфраструктури та поглиблення міжгалузевої кооперації;
- 7) впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- 8) активізація інвестиційної діяльності із залученням зовнішніх коштів;
- 9) визначення пріоритетності розвитку нових технологій.

Метою вирішення цих питань є створення конкурентоспроможного вітчизняного агропромислового сектору, здатного нарощувати виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції та забезпечувати продовольчу безпеку населення[19].

Досягнення цих цілей потребує комплексної національної інноваційної політики, яка має враховувати всі структурні зв'язки в секторі сільського господарства і тваринництва: власне сільське господарство як сировинну базу, систему зберігання та первинної переробки сільськогосподарської сировини, підприємства, що здійснюють промислову переробку сільськогосподарської продукції та базову інфраструктуру ринків сільськогосподарської продукції та продовольства.

Сформульовані цілі та завдання мають на меті визначити середньостроковий та поточний період для вироблення чітких орієнтирів щодо перспективних напрямів реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Концептуальні засади середньострокової системи інноваційної трансформації системи агропромислового виробництва визначені Постановою

Кабінету Міністрів України № 294 від 12 березня 2012 р., яка визначає вектор інноваційної діяльності підприємств молокопереробного підкомплексу наступним чином:

- розробка та впровадження високоякісних технологій виробництва, зберігання та переробки продукції тваринництва;
- технологічне оновлення виробництва продукції тваринництва;
- розробка та впровадження нових біотехнологій у тваринництві;
- розробка та впровадження нових технологій виробництва продуктів дитячого та дієтичного харчування.

Виходячи з цих пріоритетних напрямів національної стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, моніторинг поточного стану інноваційної діяльності та результатів діяльності молокопереробних підприємств показав, що стратегічні пріоритети національної інноваційної політики підтримуються двома частинами стратегії:

- 1) розвиток молочного скотарства;
- 2) розвиток молочної промисловості.

Стратегічний напрям розвитку молочного скотарства в довгостроковій перспективі включає наступні заходи, що мають важливе значення для молочної галузі Безпосередньо пов'язані з молочним сектором (сировинною базою):

- Покращення відтворення та генетичного потенціалу тварин за рахунок використання ефективних порід та біотехнологічних систем розведення великої рогатої худоби;
- Раціональне та ефективне використання кормових ресурсів та покращення якості кормів (для окремих тварин (програмування кормових раціонів відповідно до рівня продуктивності);
- Модернізація, технологічне переоснащення та автоматизація виробництва молока;
- Впровадження енергозберігаючих та інтенсифікаційних технологій (технологія утримання безприв'язних тварин, автоматизація механічного доїння,

автоматизація доїння на молочних фермах; автоматизація доїння на молочних фермах; автоматизація доїння на молочних фермах; автоматизація доїння на молочних фермах).

Сектор промислової переробки первинної молочної продукції створює технологічний попит у вигляді наступних напрямків Стратегії інновацій та розвитку:

- автоматизація процесу виробництва молочної продукції, встановлення сучасного технічного обладнання,
- впровадження сучасних систем фільтрації, знищення мікроорганізмів у зовнішньому середовищі, пакування молочної продукції,
- використання сучасних пакувальних матеріалів, що дозволяють молочній продукції мати більш тривалий термін зберігання;
- зміни в технології виробництва молочної продукції з використанням прискорювачів дозрівання сиру, підсилювачів смаку та харчових барвників;
- використання вторинної сировини у виробництві молочної продукції.

Узагальнюючи результати наукових досліджень механізмів інноваційного розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств, вдалося окреслити основні перспективні напрями стратегій інноваційного розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств.

Основними з них є:

- 1) удосконалення стандартів якості молочної сировини та молочної продукції відповідно до вимог європейських країн;
- 2) використання новітнього або модернізованого технічного обладнання;
- 3) постійне оновлення асортименту молочної продукції;
- 4) кластеризація системи економічних відносин між виробниками в молокопродуктовому підкомплексі;
- 5) посилення захисту прав інтелектуальної власності Посилення використання об'єктів інтелектуальної власності та підвищення ринкової вартості брендів молокопереробних підприємств;

б) впровадження ринкових стратегій просування продукції.

Цільовий характер процесу формування та реалізації стратегії адаптації молокопереробного комплексу до умов інноваційної моделі розвитку національної економіки вимагає визначення стратегічних пріоритетів для комплексу заходів та орієнтирів на двох рівнях: середньостроковому та довгостроковому.

Основними пріоритетами середньострокового розвитку молочної галузі є

1) Виробничий сектор:

Технічна та технологічна реорганізація сільськогосподарських формувань та молокопереробних підприємств на основі використання сучасних біотехнологій, зменшення енергоспоживання, підвищення якості молока, посилення конкурентоспроможності молочної продукції на внутрішньому ринку.

Основними пріоритетами довгострокового стратегічного розвитку вітчизняної молочної галузі та ринку молочних продуктів є наступні:

- Пріоритетність подальшого імпортозаміщення вітчизняними високоякісними молочними продуктами в секторі промислової переробки молока;
- Промислова переробка молока за пісними, біо- та нанотехнологіями Системи маркування та пакування молочних продуктів з високими споживчими властивостями та мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище, з поступовим впровадженням у виробництво біо-нанотехнологій;
- Розширення асортименту та різноманітності екологічно чистої та поживної молочної продукції;
- Підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної молочної продукції.

У сучасних умовах проблеми виконання стратегічних завдань вітчизняних молокопереробних підприємств та досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку концентруються у сфері фінансового забезпечення системи інноваційних перетворень. Традиційно обмежені фінансові можливості

державного бюджету України та позабюджетних фондів є передумовою для зміщення акценту на рівень окремих організацій та пошуку ефективних механізмів фінансування інноваційного розвитку та впровадження інновацій на мікрорівні. У цьому контексті зростає роль інновацій, керованих фінансами, і виникає нагальна потреба у пошуку та раціоналізації джерел фінансування інновацій.

В умовах війни, де традиційні бізнес-процеси можуть бути порушені, підприємства повинні орієнтуватися на швидке впровадження новітніх технологій, які здатні підвищити гнучкість і адаптивність виробництва. Впровадження таких інновацій, як автоматизація виробництва, модернізація обладнання, нові рецептури та методи зберігання продукції, допомагає підприємствам підтримувати стабільність у складних умовах.

Війна в Україні суттєво змінила економічне середовище, що вплинуло на доступ до фінансування для підприємств, зокрема для молокопереробних. Більшість підприємств стикається з обмеженнями у фінансових ресурсах, що спричиняє труднощі у реалізації інвестиційних проєктів, зокрема в інноваційні технології. Проте державні програми підтримки, а також співпраця з міжнародними організаціями можуть стати важливими джерелами фінансування для молокопереробних підприємств. Підприємства повинні зосередитися на пошуку альтернативних джерел фінансування та державних грантах, щоб забезпечити реалізацію інноваційних проєктів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Рекомендації щодо фінансування інновацій для молокопереробних підприємств Житомирської області (розроблено автором)

Рекомендація	Характеристика	Потенційні джерела фінансування	Пріоритетність для підприємств у Житомирській області
Державна підтримка та гранти	Використання грантів та субсидій для впровадження нових технологій та модернізації обладнання.	Державні програми підтримки, гранти	Висока
Співпраця з міжнародними фінансовими установами	Залучення пільгових кредитів для фінансування інноваційних проєктів.	Міжнародні фінансові установи	Середня
Привернення інвесторів та партнерств	Залучення інвесторів для фінансування інноваційних проєктів через партнерства.	Приватні інвестори, венчурні капіталовкладення	Середня
Застосування внутрішніх резервів	Оптимізація витрат та реінвестування прибутку в інноваційні проєкти.	Власні кошти підприємства	Висока
Фінансування через інноваційні хаби	Створення партнерств з інноваційними стартапами для поширення новітніх технологій.	Інвестиції від стартапів, інноваційні хаби	Низька

В умовах війни важливо максимально використовувати державні програми підтримки, включаючи гранти на інноваційні проєкти, субсидії на модернізацію обладнання та розвиток нових технологій. Державна підтримка може значно знизити фінансове навантаження на підприємства. Залучення міжнародних фінансових установ для фінансування інновацій є важливим напрямком. Міжнародні банки та організації надають кредити на пільгових умовах, які можуть бути використані для модернізації та автоматизації виробництва.

Молокопереробні підприємства можуть розглядати можливість залучення інвесторів для фінансування інноваційних проєктів. Створення партнерств з іншими підприємствами або компаніями в галузі може допомогти знизити витрати на впровадження нових технологій. ідприємства повинні ефективно

використовувати власні ресурси для фінансування інновацій. Це включає в себе оптимізацію витрат, зниження енергетичних витрат, а також реінвестування прибутку в розвиток нових технологій. Створення інноваційних хабів, які об'єднують молокопереробні підприємства з стартапами, може стати шляхом для залучення фінансування та впровадження новітніх технологій. Це дає можливість для швидкого поширення інноваційних рішень.

Отже, інноваційна діяльність є необхідною для забезпечення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств Житомирської області, особливо в умовах війни. Оскільки традиційні джерела фінансування можуть бути обмежені, важливо зосередитися на альтернативних можливостях, таких як державні гранти, міжнародні кредити та партнерства з іншими підприємствами. Впровадження інноваційних технологій, включаючи автоматизацію виробництва та вдосконалення зберігання продукції, є ключовим для стабільного розвитку підприємств у цих складних умовах.

Висновки до 2-го розділу

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Фінансування інновацій є одним з основних чинників розвитку сучасного бізнес-середовища, особливо у країнах де економіка розвивається. Інновації дозволяють підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність, створювати нові продукти та послуги, а також адаптуватися до швидких змін ринку. Однак фінансування інновацій пов'язане з низкою викликів, зокрема обмеженістю доступу до ресурсів, високим рівнем ризику, а також необхідністю врахування специфіки українського ринку. Моделі фінансування інновацій у бізнесі можуть значно відрізнятися залежно від джерел фінансових ресурсів, рівня контролю та типу проектів.

Незважаючи на зменшення деяких складових активів, таких як нематеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції, компанія демонструє позитивні

результати в управлінні оборотними активами, зокрема значне збільшення грошових коштів та їх еквівалентів. Ці показники свідчать про високий рівень фінансової стабільності та готовність до майбутніх інвестиційних проектів. Враховуючи велику кількість нагород та сертифікатів, а також активну роботу щодо покращення екологічної безпеки, підприємство має всі можливості для подальшого зміцнення своїх позицій на ринку.

Сучасний стан фінансування інноваційного розвитку в Україні демонструє суттєві проблеми, пов'язані з недостатністю державного фінансування та обмеженим залученням іноземних інвестицій. Переважно інновації фінансуються за рахунок власних коштів підприємств, що становлять основну частину інвестиційного потоку, в той час як державні програми та інвестиції міжнародних організацій залишаються обмеженими. Одним із перспективних напрямів є розвиток венчурного капіталу та грантових програм, що сприяють фінансуванню стартапів, зокрема в ІТ-сфері.

Проте, щоб забезпечити стійкий розвиток інновацій та підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному ринку, необхідні значні зміни в політиці залучення інвестицій, а також створення більш сприятливого інвестиційного клімату.

Аналіз динаміки фінансування інновацій у Житомирській області свідчить про важливі зміни у структурі інвестиційних потоків у період з 2021 по 2023 рік. Зокрема, фінансування з державного бюджету, що було найбільшим у 2021 році, поступово зменшилось у 2022 році, але відновилося в 2023 році, що вказує на позитивні тенденції щодо державної підтримки інновацій, особливо в умовах післякризового відновлення економіки. Окрім того, зростання фінансування з місцевих бюджетів в 2023 році свідчить про активну участь місцевих органів влади в підтримці інноваційних ініціатив.

Важливою ознакою є стабільне фінансування інновацій підприємствами, що підтверджує їхню роль у розвитку нових технологій та оптимізації виробничих процесів. Загалом, тенденція до збільшення фінансування інновацій

у 2023 році свідчить про прагнення Житомирської області до відновлення та модернізації економіки через підтримку інноваційних проектів.

Порівняння фінансування інноваційної діяльності трьох маслозаводів Житомирської області показує різні підходи до інвестицій в інновації, зокрема в автоматизацію виробництва, модернізацію обладнання та впровадження нових технологій зберігання. Найбільше фінансування інноваційної діяльності здійснює АТ «Житомирський маслозавод», з обсягом фінансування 2,500 тис. грн, що дозволяє підприємству активно впроваджувати нові технології та забезпечувати конкурентоспроможність.

ТОВ «Брусилівський маслозавод» інвестує 1,800 тис. грн, з основними напрямками інновацій, що зосереджені на модернізації обладнання та нових рецептурах, а ТОВ «Андрушівський маслосирзавод» є найменш активним в інноваціях з обсягом фінансування 1,200 тис. грн, проте також здійснює впровадження нових технологій зберігання. Загалом, всі підприємства активно працюють над удосконаленням виробничих процесів, що дозволяє підвищувати їх ефективність і зберігати конкурентоспроможність на ринку.

Для подальшого розвитку інноваційної діяльності маслозаводам Житомирської області слід збільшити обсяги інвестицій в НДДКР, особливо на тих підприємствах, де фінансування інновацій є обмеженим. Це дозволить не тільки поліпшити технологічні процеси, але й розробити нові продукти, що будуть користуватися попитом на ринку.

Маслозаводи можуть зосередити увагу на автоматизації виробництва та інвестуванні в нові упаковки, що дозволить знизити витрати на виробництво та покращити якість продукції. Підприємствам доцільно посилити співпрацю з науковими установами та технологічними партнерами для більш ефективного впровадження інновацій, що буде сприяти покращенню технологій зберігання та зростанню інвестицій у НДДКР.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Фінансування інноваційного розвитку підприємства є складним та багатограним процесом, що включає впровадження нових технологій, зміну організаційних структур, а також вдосконалення управлінських і фінансових практик. Це не лише допомагає підприємствам підвищити свою ефективність, але й забезпечує їх конкурентоспроможність у змінному ринковому середовищі. Згідно з різними підходами вчених, інноваційний розвиток є основою для довгострокової стабільності підприємств, що дозволяє їм адаптуватися до швидких змін і здобувати конкурентні переваги. Однак для успішної реалізації інновацій необхідне належне фінансування та стратегічне управління, що дозволяє ефективно спрямовувати ресурси на досягнення поставлених цілей.

Інноваційний розвиток є важливим фактором для забезпечення сталого росту та конкурентоспроможності підприємства. Впровадження різноманітних видів інновацій, таких як продуктові, процесні, організаційні та маркетингові, дає можливість оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність діяльності.

Інновації сприяють розвитку нових продуктів, підвищенню якості виробництва, а також поліпшенню взаємодії з клієнтами. Однак, впровадження інновацій супроводжується певними труднощами, зокрема високими витратами та опором з боку персоналу, що може вплинути на результативність інноваційних процесів. Незважаючи на ці виклики, інновації залишаються основним двигуном економічного розвитку підприємства, забезпечуючи йому стабільне зростання та конкурентні переваги.

Інновації є основою для розвитку підприємств у сучасному бізнес-середовищі. Завдяки різним видам інновацій підприємства можуть адаптуватися до змінних умов ринку, підвищувати ефективність своєї діяльності та зміцнювати позиції на ринку. Продуктові, процесні, організаційні та

маркетингові інновації забезпечують можливості для покращення якості продукції, оптимізації виробничих процесів і підвищення продуктивності праці. Однак впровадження інновацій вимагає значних інвестицій та може зустрічати опір зі сторони співробітників. Незважаючи на це, інноваційний розвиток є критичним для досягнення довгострокових стратегічних цілей підприємства, оскільки він дозволяє зберігати конкурентоспроможність у динамічному середовищі.

Фінансування інноваційної діяльності є критичним елементом для сталого розвитку підприємств та їхньої конкурентоспроможності. Правильний вибір джерел фінансування та застосування відповідних принципів дає змогу оптимізувати витрати, знизити фінансові ризики та забезпечити ефективну реалізацію інноваційних проектів.

Класифікація джерел фінансування, що включає як внутрішні, так і зовнішні ресурси, дозволяє підприємствам підбирати найефективніші варіанти в залежності від специфіки проектів. Ключовими принципами, такими як ефективність, гнучкість, диверсифікація та довгострокова орієнтація, допомагають забезпечити належне фінансування інноваційних процесів і сприяють досягненню високих результатів на ринку.

Для забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємства необхідно комплексно застосовувати різні методи та інструменти, які сприяють як внутрішньому розвитку компанії, так і її інтеграції в зовнішнє середовище. Використання стратегічного планування, залучення інвестицій, державної підтримки та партнерств з іншими підприємствами дозволяє створити сприятливі умови для розвитку інновацій. Окрім цього, важливою складовою є підтримка науково-дослідницької діяльності та кваліфікація персоналу, що також відіграє ключову роль у стимулюванні інновацій. Системне застосування цих інструментів дозволяє підприємствам досягати високих результатів у розвитку нових технологій та продуктів, що забезпечує їх конкурентоспроможність на ринку.

Організаційно-економічна характеристика діяльності трьох заводів Житомирської області показало, що найбільш успішно адаптується до змін на ринку та демонструє високі фінансові результати АТ «Житомирський маслозавод». Незважаючи на деяке скорочення обсягів інвестицій та зниження частки нематеріальних активів, «Рудь» продовжує бути лідером на ринку, зберігаючи конкурентоспроможність завдяки постійному вдосконаленню продукції та впровадженню передових технологій.

Успіх підприємства також підтверджується зростанням оборотних активів, зокрема, значним збільшенням грошових коштів, що підвищує фінансову стійкість компанії. Завдяки сертифікації за міжнародними стандартами та нагородам, компанія забезпечує високу якість своєї продукції, одночасно дотримуючись екологічних та соціальних стандартів. Ці фактори дозволяють АТ «Житомирський маслозавод» впевнено дивитися в майбутнє, продовжуючи інвестувати в розвиток і підвищення своєї ефективності.

Фінансування інноваційного розвитку в Україні на сьогоднішній день стикається з рядом обмежень, зокрема через мінімальну роль держави та відсутність значного іноземного інвестування. Переважна частина інвестицій в інновації йде з внутрішніх джерел, а саме з коштів підприємств, що суттєво обмежує можливості для масштабних інноваційних проєктів.

Однак спостерігається активізація інтересу до фінансування стартапів, зокрема у галузі інформаційних технологій, завдяки розвитку венчурного капіталу. Для забезпечення стабільного зростання інноваційного потенціалу країни необхідно посилити державну підтримку, поліпшити умови для інвесторів та інтегрувати більш ефективні механізми міжнародного фінансування, такі як гранти від міжнародних організацій.

У 2021-2023 роках спостерігалися значні коливання у фінансуванні інновацій у Житомирській області, що пов'язано з економічними викликами та змінами в державній політиці. Найбільший обсяг фінансування було зафіксовано у 2021 році, що було результатом активної державної підтримки та розширення інвестиційних програм. Проте, у 2022 році через складні економічні умови

фінансування зменшилось, але вже в 2023 році спостерігається відновлення, що свідчить про адаптацію регіону до нових умов. Підвищення частки фінансування з місцевих бюджетів у 2023 році підкреслює важливість місцевої ініціативи для підтримки інновацій. Зростання підприємницьких інвестицій у цей період також вказує на активну роль бізнесу у розвитку нових технологій. Ці зміни вказують на поступове відновлення інноваційного потенціалу області, що є ключовим фактором для її економічного відродження.

Інноваційна діяльність маслозаводів Житомирської області сприяє розвитку конкурентоспроможності на ринку молочних продуктів, зокрема через впровадження новітніх технологій в автоматизацію виробництва, модернізацію обладнання та розробку нових рецептур.

Найбільше фінансування інноваційної діяльності з боку АТ «Житомирський маслозавод» дозволяє підприємству досягти найбільших результатів у впровадженні інновацій – 5 нових продуктів. Інші два підприємства також активно інвестують у інновації, але з меншими обсягами фінансування та результатами впровадження.

Для покращення результатів інноваційної діяльності доцільно збільшити фінансування на рівні всіх маслозаводів Житомирської області, особливо на рівні ТОВ «Андрушівський маслосирзавод», що є найбільш обмеженим у плані інвестицій. Рекомендується зосередитися на впровадженні нових технологій, які дозволяють знизити витрати на зберігання продукції та покращити її якість, що є одним із важливих аспектів для підвищення конкурентоспроможності на ринку. Варто активно працювати над збільшенням кількості впроваджених інновацій, зокрема через розширення напрямків НДДКР, що дозволить зробити виробництво більш ефективним та зменшити залежність від зовнішніх факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алейнікова О. В., Притула Н. М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент : навч. посіб. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. 614 с.
2. Ажаман І. А., Сливка Д. О. Тенденції стану фінансування інноваційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 23. С. 20–23.
3. Андреева В. Г. Проблеми фінансування інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали XI Міжнародного бізнес-форуму* (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А. А.Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 15–16.
4. Білик Р. С. Фінансові методи впливу на інноваційну модернізацію економіки в контексті світового досвіду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 25. Частина 1. С. 24–29.
5. Богатирьов О., Баула О., Лютак О., Галазюк Н. Концептуальні засади фінансового забезпечення нарощення інноваційної складової міжнародної конкурентоспроможності України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Т.1(36), С. 341–350.
6. Бондарчук Н., Васільєва Л., Міньковська А. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки. *Підприємництво та інновації*, 2022. № 23. С. 37-41.
7. Власенко Т. Тренди інноваційного розвитку АПК держави. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Том 1. С. 53-57.
8. Волоснікова Н., Климова С., Губанова Н., Косич М., Яцина В. Напрями розвитку конкурентоспроможності України в умовах глобалізації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 4(45). С. 365–373.
9. Волощук В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 4 (45). С. 112-119.

10. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності : навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.

11. Державна служба статистики України (офіційний вебсайт). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.11.2024)

12. Дуднєва Ю., Обиденнова Т., Єльнікова Г. Інноваційний потенціал підприємств малого бізнесу. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2022. № 13(26). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-13\(26\)-06](https://doi.org/10.33296/2707-0654-13(26)-06) (дата звернення: 22.11.2024)

13. Єгоров І. Ю. Тенденції інноваційного розвитку в Україні на макрорівні: інституційний та кількісний аспекти. *Інноваційна екосистема України: мета-аналіз ключових понять та механізмів формування*. К., ЛОГОС, 2020, С. 27-42.

14. Єгоров І. Ю. Комплексні індикатори у соціально-економічних дослідженнях: переваги і недоліки. *Університетські наукові записки*. 2022. № 85-86, С. 195-205.

15. Єгоров І. Ю. Оцінка, стимулювання та моніторинг інноваційної діяльності. *Електронне наукове видання Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2024. Том 3. № 3. URL: 10.56197/2786-5827/2024-3-3-7 (дата звернення: 22.11.2024)

16. Єлісєєва Л.В. Експонентний розвиток краудфандингу як інструмент активізації інноваційної діяльності. *Економіка та суспільство: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 8. URL: <http://economyandsociety.in.ua/> (дата звернення: 22.11.2024).

17. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2885> (дата звернення: 22.11.2024).

18. Іоргачова М. І., Ковальова О. М. Інвестиційно-інноваційна модель фінансового ринку України в умовах трансформації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 10. С. 22-26.

19. Іоргачова М. І., Ковальова О. М. Інноваційні інвестиції як важлива складова інвестиційної політики сучасної компанії. *Електронний журнал «Ефективна економіка»* включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. *Ефективна економіка*. 2024. № 9. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.41> (дата звернення: 22.11.2024)

20. Колінець Л. Б. Фінансові інновації як чинник трансформації світового фінансового порядку. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 28-32.

21. Колодязна І. В., Борблік К. Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 448-453.

22. Комарницька Н. М. Методи прийняття регулюючих рішень суб'єктами управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка та держава*. Квітень. 2016. № 4. С. 15-20.

23. Кондрат О. Б., Крикуненко К.В. Аналіз інноваційних фінансових інструментів у сучасній українській науковій літературі. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 65-70.

24. Корнієнко Г. С. Аграрні інновації як чинник становлення національного підприємства. *Право та інновації*. 2020. № 3 (31). С. 18-23.

25. Кравченко М.В. Механізми впровадження інноваційних технологій у виробництво сектору. Домашня сторінка. 2020. № 7-8. С. 158-164.

26. Кришталь Г., Брюховецька І., Хіміч С. Касаджик А. Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання: фінансування, роль банків та проблеми взаємодії в умовах сімейного стану. *Управління і Підприємництво: тенденції розвитку*. 2024. № 3 (29). С. 51-63.

27. Лисак В. Ю., Олійник О. С. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства: методичні підходи. *Східна Європа: бізнес та управління*. 2017. Випуск 1 (06). С. 51-55.

28. Макаренко С. Особливості інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах діджиталізації. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. № 3. С. 86-94.

29. Маслак О. І. Система оцінки показників інноваційного потенціалу промислового підприємства. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». URL:

<http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298> (дата звернення: 22.11.2024)

30. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2024. 108 с.

31. Мацко Н. Г., Некрасова Л. А. Оцінка виробничого потенціалу інноваційно-активних промислових підприємств на основі ІЕКО-аналізу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С.188-193.

32. Офіційний сайт Головного управління статистики у Житомирській області. URL: <https://zt.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.12.2024)

33. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_na_finansuvannia_nauki_u_2023_rotsi_spriamovano_maizhe_12_mlrd_griven-3825 (дата звернення: 02.12.2024)

34. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/dj_fin_igpp/dj_fin_idpp_20ue.xlsx (дата звернення: 02.12.2024)

35. Офіційний сайт АТ «Житомирський маслозавод». URL: <https://rud.ua/> (дата звернення: 22.11.2024)

36. Офіційна фінансова звітність АТ «Житомирський маслозавод». URL: <https://clarity-project.info/edr/00182863/finances> (дата звернення: 22.11.2024)

37. Офіційна фінансова звітність ТОВ «АНДРУШІВСЬКИЙ МАСЛОСИРЗАВОД». URL: <https://clarity-project.info/edr/30873067/yearly-finances> (дата звернення: 02.12.2024)

38.Офіційна фінансова звітність ТОВ «Брусилівський маслозавод». URL: <https://clarity-project.info/edr/32549161> (дата звернення: 02.12.2024)

39. Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/Proyekt-Programy-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvytku-ZHytomyrskoyi-oblasti-na-2024-rik.pdf> (дата звернення: 02.12.2024)

40.Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002. № 36, ст. 266. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266. Документ 40-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 22.11.2024)

41. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р., № 1561-XII. Документ 1560-XII, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.10.2022, підстава – 2518-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47, ст.646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 22.11.2024).

42. Радинський С. В., Дячук О. Д. Сутність та класифікація фінансових інновацій. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф.* Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 125-127.

43. Руденко І. В., Постольна Н. О., Голованова О. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: мат. XII Міжнар. наук.-пр. конф.* Харків: ХНАДУ, 2018. С. 158-160.

44. Селіверстова Л. С., Міх О. М. Інвестиційна політика підприємства в контексті забезпечення сталого розвитку країни. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7433> (дата звернення: 22.11.2024)

45. Скрипник В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 20. С. 19-24.

46. Солоджук Т. В., Щур Р. І., Дрислюк В. О. Ринок фінансових технологій (фінтеху) в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. 1-8.

47. Сундук Т. Ф., Івашко О. А., Чорновол А. О. Розвиток інноваційних фінансових інструментів та їхній вплив на глобальні фінансові ринки. *Економіка, фінанси, право*. 2023. № 10. С. 80-83.

48. Уніят Л. М. Організаційно-економічні засади інноваційного розвитку підприємств агропромислового бізнесу в конкурентному середовищі: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 586 с.

49. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / [М. І. Дибя, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М. І. Дибя і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.

50. Фінансове забезпечення інноваційних проєктів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції, 07 грудня 2016 року, м. Київ. Київ: КНЕУ. 2016. 239 с.

51. Хахула Б. В. Інновації, як чинник прискорення науково-технічного прогресу в аграрному секторі України. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 79–85.

52. Черкасова Т. І., Талах О. М. Роль інноваційного розвитку підприємства в умовах відновлення конкурентоспроможності економіки. *Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019)*. Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 8. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.72> (дата звернення: 22.11.2024).

53. Чернявська І. М. Концептуальний підхід до аналізу активності організаційно-управлінських новацій підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 2. С. 124–131.

54. Швець Ю. Сучасні джерела фінансування інноваційних проектів на промислових підприємствах в умовах нестабільності ринкового середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 2 (39). С. 86-92.

55. Шебаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С. 4-10.

56. Bashynska, I., Niekrasova, L., Osypov, V., Dyskina, A., & Zakharchenko, L. Conceptual Basis for the Formation of a Smart Eco-Industrial Parks as Benchmarking of Sustainable Manufacturing. In Moldovan, L., & Gligor, A. (Eds.), *The 17th International Conference Interdisciplinarity in Engineering. Inter-ENG 2023. Lecture Notes in Networks and Systems*. 2024. vol. 928. Springer, Cham., pp. 337-349.

57. Zvieriakov M., Zavadska D. Model of intensive innovative development: world experience of implementation and trends of formation in Ukraine. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2018, № 5, pp. 155-166.

58. Matyushenko I., Trofimchenko K., Ryznikov V., Prokopenko O., Hlibko S., Krykhtina Y. Innovation and investment mechanism for the formation and implementation of state policy to ensure the technological competitiveness of leading countries and Ukraine in the digital economy”, *Linguistics and Culture Review*. 2021. №5(S4). Pp. 1508-1551.

59. Chukurna, O., Niekrasova, L., Dobrianska, N., Izmaylov, Ya., Shkrabak, I., & Ingram, K. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. vol. 4, pp. 146-151.

60. Dudek, M., Bashynska, I., Filyppova, S., Yermak, S., & Cichoń, D. (2023). Methodology for assessment of inclusive social responsibility of the energy industry enterprises. *Journal of Cleaner Production*. vol. 394, 136317.

61. Malynovska, Y., Bashynska, I., Cichoń, D., Malynovsky, Y., & Sala, D. (2022). Enhancing the Activity of Employees of the Communication Department of an Energy Sector Company. *Energies*.vol. 15(13), 4701.

62. Ureña-Espallat, H. J., Briones-Peñalver, A. J., Bernal-Conesa, J. A., & Cordoba-Pachon, J. R. Knowledge and innovation management in agribusiness: A study in the Dominican Republic. *Business Strategy and the Environment*. 2022. pp. 1–

